Kooperatif Postası

KARINCA

Kasım 2022 Yıl: 89 Sayı: 1031 ISSN: 1300-1450

Saygı Ve Özlemle Anıyoruz

KARINCA

Yıl: 89 Sayı: 1031
Kasım 2022

ISSN: 1300 - 1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Sahibi
Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yazı İşleri Müdürü ve Baş Editör
Prof. Dr. Hasan YAYLI

Editörler Kurulu
Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Prof. Dr. Serdar SAĞLAM
Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Prof. Dr. Hasan YAYLI
Prof. Dr. Mehmet BAŞ

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)
Head Office and Correspondenca Address
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6
06570 Çankaya - ANKARA
Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11
Belge Geçer: (0312) 472 97 64
www.koopkur.org.tr
koopkur@gmail.com
admin@koopkur.org.tr

Hesaplarımız
T.C. Ziraat Bankası Anadolu Meydanı Şubesi
Hesap Nu: 7970378-5004
IBAN: 15 0001 0012 8207 9703 7850 04

Abone Şartları
Yıllık Abone Bedeli: 225 TL. (KDV Dahil)
Fiyatı: 18,75 TL. (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dolars)
24 a year, airmail included Correspondence relating to
the review should be sent to
"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6
06570 Çankaya - ANKARA
20 Mayıs 1931'de kurulan kamu yararına çalışır,
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim
Hizmetleri İşletmesinin aylık dergisi
"KARINCA" is the monthly journal of Turkısh Cooperative
Association founded in 1931
Yazılarda savunulan fikirler yazarlarına aittir.
Gönderilen yazı ve haberler iade edilmez
Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü
Yaygın Süreli Yayın

Basım Tarihi
28 Kasım 2022

Basım Yeri & Tasarım
GÜVEN MATBAACILIK
Ali Ferhat ÖREN
Kazım Karabekir Cad. 39/47 İskitler/ANKARA
Tel: 0312 342 02 82 Faks: 0312 342 02 32
info@guvenmatbaacilik.net

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI 3

MUSTAFA YAVUZ
SON DÜZENLEMELER IŞIĞINDA KOOPERATİF GENEL KURUL TOPLANTILARININ ELEKTRONİK ORTAMDA YAPILABİLME ESASLARI 5

ÖZDEM SATICI TOPRAK
KOOPERATİFLERDE GENEL KURULU TOPLANTIYA ÇAĞIRMA YETKİSİ 11

SONER ALTAŞ
KOOPERATİFLER İLE YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN VE KANUNİ TEMSİLCİLERİNİN TİCARETİ TERK SUÇU KARŞISINDAKİ DURUMLARI 15

ERTUĞRUL GÜREŞCİ
TÜRK KOOPERATİFÇİLİĞİNDE İŞLETMECİLİK EĞİLİMİNİN ÖNEMİ 22

HAZAL OĞUZ SARIKAYA
PAZARLAMADA YENİ YAKLAŞIMLAR 27

YETER DEMİR USLU
SAĞLIK HİZMETLERİNDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNİN ÖNEMİ 32

VEDAT SADİOĞLU
5 ARALIK "DÜNYA TOPRAK GÜNÜ" VE ÖNEMİ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME 38

EMRULLAH GÜNEY
RESAT İZBIRAK : BİR BÜYÜK COĞRAFYACI 44

Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Başyazı

Değerli kooperatif dostları;

Çok yönlü ve üstün kişiliği olan bir lider olarak **Mustafa Kemal Atatürk**'ün aramızdan ayrılışının üzerinden tam 84 yıl geçti O, kısa hayatında bir milletin kötü talihini yenmesini sağladı ve dünya tarihinde de benzeri görülmemiş izler bırakarak bu dünyadan göçtü.

O, hep milletine güvendi ve ona inandı. Tarihte büyük devletler kuran ve yüksek bir medeniyet seviyesine sahip olmuş Türk milletinin büyüklüğüne inanmış ve Türklüğü ile hep gurur duymuştur. Kahramanlık, vatan sevgisi, bilim ve fenne bağlılık, sanata değer verme gibi üstün özelliklere sahip Türk Milletinin, çağdaş dünya içinde yer alacağına inandı ve bunun için çabaladı. Kurtuluş Savaşı'nın ardından söylediği ***"En büyük davamız, en medeni ve müreffeh bir millet olarak varlığımızı yükseltmektir"*** sözü bunu kanıtlamaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk; Türk Vatanını işgalden, aziz Türk Milletini zilletten, milli ve manevi değerlerini ayaklar altında çiğnenmekten kurtarıp, önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne Dünya Milletler ailesi içinde onurlu bir yer sağlayan, bu yolda verdiği mücadele ve yaptıkları ile bütün Dünyanın asker, büyük stratejist ve füturist, diplomat ve devlet adamı kimliği ile tanıdığı ve takdir ettiği, esir milletlerin de bağımsızlık mücadelelerinde onlara yol göstermiş ve başarma inancı için örnek olmuş bir liderdi.

"Atatürk, uluslararası anlayış, iş birliği, barış yolunda çaba göstermiş üstün kişi, olağanüstü devrimler gerçekleştirmiş bir devrimci, sömürgecilik ve yayılmacılığa karşı savaşan ilk önder, insan haklarına saygılı, dünya barışının öncüsü, yaşamı boyunca insanlar arasında renk, dil, din, ırk ayrımı gözetmeyen, eşi olmayan devlet adamı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusudur." **UNESCO** tarafından bu cümle ile tanımlanmış olan Gazi Paşa ile ilgili ölümünün ardından yabancı devlet adamları ve medya organlarının değerlendirmelerine ilişkin bazı ifadeler şu şekilde özetlenebilir:

ULUS

2 inci basış

Kurtarıcını ve en büyük evlâdını kaybettin. Türk Milleti, SEN SAGOL!

Şimdi lek vazifen onun eserini ebediyen yaşatmaktır

RESMİ TEBLİĞ

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetinden :

Türkiye Cumhuriyeti Hukumetinin resmi tebliği

www.ataturk.com

"Atatürk bu yüzyılın büyük insanlarından birinin tarihi başarılarını, Türk halkına ilham veren liderliğini, modern dünyanın ileri görüşlü anlayışını ve bir askeri lider olarak kudret ve yüksek cesaretini hatırlatmaktadır... Çöküntü halinde bulunan bir imparatorluktan özgür Türkiye'nin doğması yeni Türkiye'nin özgürlük ve bağımsızlığını şerefli bir şekilde ilan ve o zamandan beri koruması, Atatürk'ün Türk halkının işidir. Şüphesiz ki, Türkiye'de giriştiği derin ve geniş inkılaplar kadar bir kitlenin kendisine olan güvenini daha başarı ile gösteren bir örnek yoktur."
John F. KENNEDY (ABD başkanı)

"Savaşta Türkiye'yi kurtaran, savaştan sonra da Türk Milleti'ni yeniden dirilten Atatürk'ün ölümü, yalnız yurdu için değil, Avrupa için de en büyük kayıptır. Her sınıf halkın O'nun ardından döktükleri içten gözyaşları bu büyük kahramana ve modern Türkiye'nin Ata'sına layık bir tezahürden başka birşey değildir." ***Winston Churchill, İngiltere Başbakanı, 1938***

"O büyük insan yalnız Türkiye için değil, bütün doğu milletleri için de en büyük önderdi." ***Emanullah HAN, Afgan Kralı***

"Bir ulusun hayatında bu kadar az sürede bu denli kökten değişiklik pek seyrek gerçekleşir. Bu olağanüstü işleri yapanlar, hiç kuşkusuz kelimenin tam anlamıyla büyük adam niteliğine hak kazanmışlardır. Ve bundan dolayı Türkiye övünebilir." ***(Eleftherios Venizelos, Yunanistan Başbakanı, 1933)***

"O, Türkiye'yi kurmakla bütün dünya uluslarına Müslümanların seslerini duyuracak kudrette olduğunu ispat etti. Kemal Atatürk'ün ölümüyle Müslüman dünyası en büyük kahramanını kaybetmiştir. Atatürk gibi bir önder önlerinde bir ilham kaynağı olarak dikildiği halde Hind Müslümanları bugünkü durumlarına hâlâ razı olacaklar mı?" ***(Muhammet Ali Cinnah-Kaidiâzam, Pakistan Cumhurbaşkanı, 1954)***

"Atatürk`ün ölümü ile dünya büyük bir liderini kaybetti." ***(Gazeta Del Popolo Gazetesi, İtalya, 11 Kasım 1938)***

"Mustafa Kemal Atatürk, kuşkusuz 20. yüzyılda dünya savaşından önce yetişen en büyük devlet adamlarından biri, hiçbir millete nasip olmayan cesur ve büyük bir inkılâpçı olmuştur." ***(Ben Gurion, İsrail Başbakanı, 1963)***

Ölümü ile tüm dünyayı yasa boğan büyük devlet adamı, Cumhuriyetimizin kurucusu **Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK**'ün milletimize en büyük hediyesi Türkiye Cumhuriyeti devleti olmuştur. Bu devlet, birinci cihan harbi ile bölüştürülerek tarih sahnesinden silinmek istenen Osmanlının küllerinin üzerinde ve yine Osmanlı'nın çağları aşan azametinden de beslenerek yükselmiştir. Bizlere düşen en önemli görev Cumhuriyete sahip çıkmak, ve Türk kültürünü "muasır medeniyet düzeyinin üstüne çıkarma gayreti şeklinde özetlenebilir.

Kasım 2022 ayı içerisinde milletimiz için iki önemli gelişmenin de varlığından bahsetmeliyiz. Bunlardan ilki Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde 13 Kasım 2022 Pazar günü, Suriye uyruklu bir terörist bombalı terör saldırısı gerçekleştirdi. Patlamada 6 kişi hayatını kaybederken 81 kişi ise yaralandı. Terör unsurlarının milletimizin huzur ve dirliğine yönelik bu saldırı karşısında TSK en hızlı ve etkili şekilde bir sınır ötesi askeri harekât başlattı. Bu vesile ile de devam etmekte olan "Pençe-Kılıç" harekatında ordumuza muzafferiyetler diliyorum.

Bu ay gerçekleşen önemli bir olay da Türk Devletleri Teşkilatı 9. Zirvesi olmuştur. Tüm Türk devletlerinin devlet başkanı düzeyinde temsil edildiği zirve sonucunda alınan iki karar son derece önemlidir. Bu kararlardan ilki Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin **(KKTC),** Türk Devletleri Teşkilatı'na gözlemci üye olarak kabul edilmesidir. Zirvenin diğer önemli kararı da, **TDT** Üye ve Gözlemci Devletlerinin ekonomileri için gerekli kaynakları sağlayacak ve daha sağlam bir Türk finansal bütünleşmesinin oluşturulmasına yardımcı olacak, Türk Yatırım Fonu'nun kurulması olmuştur. Küresel gelişmelerde gündemi belirleyen ve yönlendirebilme kabiliyetine sahip olabilen bir teşkilat olmak yolunda çok önemli mesafenin alındığı zirve Türk dünyasının geleceği açısından umutlu olabilmemizi de mümkün kılmaktadır.

Ağırlıklı olarak kooperatif içerikli yazıların yanı sıra sosyal bilimlerin her alanından yazılara yer vererek okuyucularımıza değer katmak şiarı ile sizlerle buluşturduğumuz 1031. Sayının Karınca dostları için yararlı olacağını umuyorum.

SON DÜZENLEMELER IŞIĞINDA KOOPERATİF GENEL KURUL TOPLANTILARININ ELEKTRONİK ORTAMDA YAPILABİLME ESASLARI

Mustafa YAVUZ*

1. Giriş

1163 sayılı Kooperatifler Kanununa[1] **(KoopK)** göre kooperatiflerin zorunlu organları; genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kuruludur. Bütün ortakların temsil edildiği en yetkili organ olan genel kurul, kooperatiflerin karar ve irade organıdır. Genel kurul esas itibariyle, ortakların belli bir zamanda ve yerde müzakerelerde bulunmak ve karar almak için gerekli şartları yerine getirmek ve uymak kaydıyla bir araya gelmesidir. Bir organ olarak genel kurulun karar alması, toplantıyı gerektirir ve genel kurul iradesi bu toplantılarda oluşur. Kanuni istisnalar dışında ortaklar, kooperatif işlerine ilişkin haklarını genel kurulda kullanırlar.[2]

Kooperatiflerde genel kurul toplantıları, olağan ve gerektiğinde olağanüstü olarak toplanır. Olağan toplantının her hesap devresi sonundan itibaren altı ay içinde ve en az yılda bir defa yapılması zorunludur.[3]

Genel kurulların fiziki ortamda yapılabilmesi esas olmakla birlikte, ortakları uzak mesafelerde bulunan veya ortak sayısı fazla olan kooperatiflerde aynı anda ve aynı mekânda bulunma sorununun ortadan kaldırılması, zaman ve maliyet tasarrufu sağlanması amacıyla, 21.10.2021 tarihli ve 7339 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair

---

Gümrük ve Ticaret Uzmanı

1) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

2) Mustafa Yavuz, Kooperatif ve Üst Kuruluşlarında Olağan Genel Kurul Toplantılarının Üç Yılda Bir Birleştirilerek Yapılabilmesi, Karınca Dergisi, Nisan 2018, Y.84, S.976, s.3.

3) Ancak, usul ve esasları ilgili Bakanlıkça yapılacak düzenlemede gösterilmek üzere; kooperatif üst kuruluşuna ortak olunması ve genel kurul toplantısının gündemine konuyla ilgili madde konulması şartıyla, olağan genel kurul toplantıları en fazla iki hesap dönemini kapsayacak şekilde ve birleştirilerek yapılabilir (KoopK md. 45).

Kanunla[4], **KoopK**'nın 45. maddesine eklenen yedinci fıkra ile isteyen kooperatiflerin genel kurullarını elektronik ortamda yapabilmesine imkân sağlanmıştır.

Bu kapsamda, **KoopK**'nın 45. maddesine eklenen söz konusu fıkrada, *"Genel kurul toplantısı anasözleşmede hüküm bulunması şartıyla elektronik ortamda da yapılabilir. Genel kurullara elektronik ortamda katılma, öneride bulunma, görüş açıklama ve oy verme, fiilen katılmanın ve oy vermenin bütün hukuki sonuçlarını doğurur. Bu hükmün uygulama esasları ile genel kurula elektronik ortamda katılmaya ve oy vermeye ilişkin anasözleşme hükmü örneği Ticaret Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir."* hükmü yer almaktadır. Bahsi geçen düzenlemeyle, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun [5] **(TTK)** 1527. maddesiyle de uyumlu ve teknolojik gelişmelere uygun olarak kooperatiflerin elektronik ortamda genel kurul yapabilmesinin önü açılmıştır. Anılan hükümde belirtilen yönetmelik de, Ticaret Bakanlığı tarafından 14 Ocak 2022 tarihinde *'Kooperatiflerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik*[5]' **(Yönetmelik)** olarak yürürlüğe[6] konulmuştur.

İşte bu çalışmada, son düzenlemeler ışığında kooperatif genel kurul toplantılarının elektronik ortamda yapılabilme esasları tüm yönleriyle ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

2. Elektronik Ortamda Genel Kurul Yapabilecek Kooperatifler

Kooperatiflerin elektronik ortamda genel kurul yapabilmesi imkânı getiren düzenleme, KoopK'nın 45. maddesine yeni bir hüküm eklenmek suretiyle yapılmıştır. Dolayısıyla, kooperatif genel kurul toplantılarının elektronik ortamda yapılabilme hususu anılan Kanun hükümlerine tabi tüm kooperatifler için geçerlidir.

Bununla birlikte, kooperatiflere ilişkin genel kanun 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu olmakla birlikte, hali hazırda tarım kredi kooperatifleri 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununa,[7] tarım satış kooperatifleri de 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanuna[8] göre faaliyette bulunmaktadır.

Elektronik genel kurul toplantılarına ilişkin **KoopK**'nın 45. maddesinin yedinci fıkrasının, 1581 ve 4572 sayılı Kanunlara tabi kooperatif ve birlikler için de uygulanması, böylece değişik Kanunlara tabi kooperatifler arasında yeknesaklığın sağlanması amacıyla, 7339 sayılı Kanunla anılan Kanunlara hüküm eklenmiştir.

Bu durumda, herhangi bir ayrım yapılmaksızın tarım kredi ve tarım satış kooperatifleri de dâhil olmak üzere ülkemizde faaliyet gösteren tüm kooperatifler, kooperatif birlikleri, kooperatifler merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin olağan ve olağanüstü genel kurul toplantılarının elektronik ortamda online olarak yapılabilmesi mümkündür.

---

4) 7339 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 26.10.2021 tarihli ve 31640 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

5) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2012 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

6) Kooperatiflerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik, 14.01.2022 tarihli ve 31719 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

7) 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu, 28.04.1972 tarihli ve 14172 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

8) 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun, 16.06.2000 tarihli ve 24081 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

3. Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurul Öncesi İşlemler

KoopK'nın 45/7. maddesi uyarınca kooperatiflerin genel kurul toplantılarını elektronik ortamda yapabilmesi ve ortakların genel kurul toplantısına elektronik ortamda katılımının sağlanabilmesi için anasözleşmelerinde genel kurul toplantılarının elektronik ortamda yapılabileceğine ilişkin bir hükmün bulunması şarttır. Aynı maddede, genel kurula elektronik ortamda katılmaya ve oy vermeye ilişkin anasözleşme hükmü örneğinin Ticaret Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirleneceği hükme bağlanmıştır.

Adı geçen Bakanlıkça yürürlüğe konulan Yönetmelikte bu hükme yer verilmiş olup, Elektronik Genel Kurul Sistemini[9] **(EGKS)** uygulayacak kooperatiflerin anasözleşmesinde genel kurul toplantısının düzenlendiği bölüm altında, *"Kooperatifin genel kurul toplantılarına katılma hakkı bulunan ortakları bu toplantılara, 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 45 inci maddesinin yedinci fıkrası uyarınca elektronik ortamda da katılabilir. Yönetim kurulu tarafından karar alınması veya genel kurul tarihinden 20 gün önce 4'ten az olmamak üzere ortakların en az 1/10'unun yazılı olarak talep etmesi halinde genel kurul toplantısı elektronik ortamda yapılır. Kooperatif, 14/1/2022 tarihli ve 31719 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kooperatiflerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik hükümleri uyarınca ortaklarının genel kurul toplantılarına elektronik ortamda katılmalarına, görüş açıklamalarına, öneride bulunmalarına ve oy kullanmalarına imkan tanıyacak elektronik genel kurul sistemini kurabileceği gibi bu amaç için oluşturulmuş sistemlerden de hizmet satın alabilir. Yapılacak tüm genel kurul toplantılarında anasözleşmenin bu hükmü uyarınca, kurulmuş olan sistem üzerinden ortakların ve temsilcilerinin, anılan Yönetmelik hükümlerinde belirtilen haklarını kullanabilmesi sağlanır."* hükmünün ayrı bir madde olarak değiştirilmeden yer alması zorunludur.

Yukarıda yer verilen hükme kuruluşta veya sonradan değişiklik yapmak suretiyle ana sözleşmelerinde yer veren kooperatifler, yapacakları elektronik ortamdaki genel kurul toplantısında, ortakların ve temsilcilerin genel kurula elektronik ortamda katılabilmelerini ve oy verebilmelerini sağlamakla yükümlüdür.

Hemen belirtelim ki, anasözmelerinde yukarıdaki hükme aynen yer veren kooperatiflerde genel kurulun elektronik ortamda yapılabilmesi için yönetim kurulunun bu yönde bir karar alması gerekmektedir. Yönetim kurulu karar almamış olsa da, genel kurul tarihinden 20 gün önce dörtten az olmamak üzere ortakların en az 1/10'unun yazılı olarak talep etmesi halinde genel kurul toplantısı elektronik ortamda yapılır.

Öte yandan, **EGKS**'yi uygulayacak kooperatiflerin, genel kurul toplantılarına ilişkin **KoopK** ve anasözleşme gereği yapılması zorunlu olan çağrıları, genel kurul öncesi ortakların incelemesine sunulması zorunlu olan belgeleri ve toplantı gündemine ilişkin belgeleri güvenli elektronik imzalı[10] olarak anılan Kanunda öngörülen süreler içinde 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu[11] ve ilgili mevzuat hükümleri kapsamında **EGKS**'de ortakların erişimine sunmaları gerekmektedir.

Bu arada, genel kurula elektronik ortamda şahsen veya temsilcileri aracılığıyla katılmak isteyen

---

9) Elektronik Genel Kurul Sistemi (EGKS), KoopK'nın 45. maddesinin yedinci fıkrası uyarınca elektronik ortamda genel kurul yapacak kooperatiflerin kuracakları veya destek hizmeti alabilecekleri bilişim sistemini ifade etmektedir.

10) Güvenli elektronik imza, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 4. maddesine göre; münhasıran imza sahibine bağlı olan, sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan güvenli elektronik imza oluşturma aracı ile oluşturulan, nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlayan, imzalanmış elektronik veride sonradan herhangi bir değişiklik yapılıp yapılmadığının tespitini sağlayan elektronik imzadır.

11) 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, 07.04.2016 tarihli ve 29677 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

ortaklar bu tercihlerini **EGKS**'den bildirirler.[12] Zira genel kurula temsilcinin katılacağı durumda temsilcinin kimlik bilgisinin **EGKS**'ye kaydedilmesi zorunludur.

Temsilcinin toplantıya şahsen katılacağı durumlarda da yetkilendirmenin bu şekilde yapılması mümkündür. Ortak, temsilci tayin ederken temsilcisini genel olarak yetkilendirebileceği gibi her bir gündem maddesine ilişkin ayrı ayrı da yetkilendirebilir. Temsilci, temsil edilenin talimatına uygun oy kullanır. Talimata aykırılık ise oyu geçersiz kılmaz. Buna mukabil, temsil edilenin temsilciye karşı hakları saklıdır. İfade edelim ki, genel kurula elektronik ortamda katılımda yalnızca ortaklar temsilci olarak tayin edilebilir ve bir ortak birden fazla ortağı temsil edemez. Ancak, toplantıya şahsen katılımda **KoopK**'nın 49. maddesi öngörülen temsile ilişkin hükümler saklıdır.

Son olarak, genel kurul toplantısına elektronik ortamda katılacağını bildiren ortak bu tercihini **EGKS**'de geri alabilir. Elektronik ortamda katılma yönündeki bu talebini geriye almayan ortağın kendisi veya temsilcisi genel kurul toplantısına şahsen katılamaz.

4. Genel Kurul Anındaki İşlemler

Yönetmeliğin 8. ve devamı maddelerine göre genel kurula elektronik ortamda katılım, ortakların ve temsilcilerin güvenli elektronik imzaları ile **EGKS**'ye girmeleriyle gerçekleşir. Toplantıya elektronik ortamda katılan ortaklara ve temsilcilere ilişkin liste toplantı başlamadan önce **EGKS**'den alınır. Bu liste, toplantıda hazır bulunanlar listesinin oluşturulmasında kullanılır.

Diğer taraftan, genel kurul toplantısı fiili ve elektronik ortamda aynı anda açılır. Toplantının açılabilmesi için **KoopK,** ilgili mevzuat ve anasözleşmede yer alan şartların yerine getirildiğinin Bakanlık temsilcisince tespit edilmesi şarttır. **EGKS**'deki teknik işlemlerin toplantı anında yerine getirilmesi için toplantı başkanı tarafından uzman kişiler de görevlendirilebilir.

Bunun yanında, kooperatif ortağı ve temsilci, elektronik ortamda katıldığı genel kurul toplantısında görüşlerini elektronik olarak iletir.

Ayrıca, genel kurul toplantılarına elektronik ortamda katılanlar, toplantı başkanının ilgili gündem maddesine ilişkin oylamaya geçildiğini bildirmesinden sonra oylarını **EGKS** üzerinden kullanır.

Gizli oylamalarda kullanılan elektronik oyların gizliliğini koruyacak her türlü tedbirin alınması zorunludur. Her gündem maddesi, toplantı başkanının oylamaya geçildiğini bildirmesinden sonra ayrı ayrı oylanır. Ortak ve temsilci ilgili gündem maddesine ilişkin olarak verdiği oyu değiştiremez. Oylama sonucu, **EGKS** üzerinden toplantı başkanına iletilir. Toplantı başkanı bu sonucu ve varsa elektronik ortamda gönderilen muhalefet şerhini tutanağa işletir.

Yeri gelmişken belirtelim ki, **EGKS** üzerinden oluşturulan belgeler; toplantı başkanlığını oluşturan üyeler, kooperatif yönetim kurulu üyeleri ve Bakanlık temsilcisi tarafından güvenli elektronik imza ile de imzalanabilir.

Bu durumda, genel kurullarını elektronik ortamda yapacak kooperatiflerin hem yönetim kurulu üyelerinin hem de bu genel kurullara katılacak ortakların güvenli elektronik imzaya sahip olması gerekmektedir.

---

12) Tüzel kişi ortak adına, EGKS'de yapılacak bildirimlerin tüzel kişi imza yetkilisince TTK'nın 1526. maddesinin dördüncü fıkrası gereğince tüzel kişi ortak namına kendi adlarına üretilen güvenli elektronik imzayla imzalanması gerekir. Bu durumda, kullanılacak nitelikli elektronik sertifikalarda sertifika sahibi alanı içerisine, sertifika sahibinin ismiyle birlikte temsil ettiği tüzel kişinin de ismi yazılır. Bu husus tescil ve ilan edilir.

5. Kooperatiflerin Elektronik Genel Kurullara İlişkin Yükümlülükleri

Kooperatifler, ortaklarının genel kurul toplantısına elektronik ortamda katılmasına, görüş açıklamasına, öneride bulunmasına ve oy kullanmasına imkan sağlayacak Elektronik Genel Kurul Sistemini (**EGKS**) kendileri kurabileceği gibi bu amaç için oluşturulmuş sistemlerden de hizmet satın alabilir. Ancak, hem **EGKS**'yi kuracak ve uygulayacak kooperatiflerin, hem de bu amaçla destek hizmeti sunacak şirketlerin belli yükümlülükleri yerine getirmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede;

- Kooperatiflerin, kendi kuracağı **EGKS**'nin, **KoopK** ve Yönetmelik hükümlerine uygunluğunu Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenen usul ve esaslar doğrultusunda tespit ettirmesi ve bu durumu tescil ve ilan ettirmesi,

- Kooperatiflerin kendisi ve varsa destek hizmeti aldıkları şirketlerin, **EGKS**'de yapılan tüm işlemlere ilişkin kayıtları, genel kurula elektronik ortamda katılan ortakların ve temsilcilerin kimlik bilgilerini, elektronik ortamda, bunların gizliliğini ve bütünlüğünü sağlayarak 10 yıl süreyle saklaması,

- Kooperatiflerin **EGKS**'yi kurmak yerine destek hizmeti alımını tercih etmeleri durumunda destek hizmeti alınan şirketin de **EGKS**'nin KoopK ve Yönetmelik hükümlerine uygunluğunu Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenen usul ve esaslar doğrultusunda tespit, tescil ve ilan ettirmesi,

- Kooperatiflerin kendisinin ve varsa destek hizmeti aldıkları şirketlerin, hukuka aykırı olarak kişisel verilerin işlenmesini ve bu verilere erişilmesini önlemek amacıyla gerekli her türlü teknik ve idari tedbirleri alması,

zorunludur.

6. Sonuç

1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre kooperatiflerin ve bunların üst kuruluşlarının en yetkili organı genel kuruldur. Genel kurul, kooperatife ilişkin, anasözleşmeyi değiştirmek, yönetim kurulu üyelerini, denetçileri ve gerektiğinde tasfiye kurulunu seçmek, bunları görevden almak ve ibra etmek, kooperatifin dağılmasına karar vermek gibi önemli yetkileri kullanmaktadır.

Bu doğrultuda olmak üzere, kooperatiflerde ortakların en önemli haklarından birisi genel kurula katılma hakkıdır. Bu hakkın daha etkin, verimli ve kolay bir şekilde kullanılabilmesi ve ayrıca fiziki katılımın getirdiği zorlukların önüne geçilmesi, genel kurul toplantılarının geniş katılımla gerçekleştirilmesi ve kooperatiflerin zaman ve maliyet tasarrufu sağlaması amacıyla, bilişim ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler de dikkate alınmak suretiyle, 7339 sayılı Kanunla, Kooperatifler Kanununda yapılan düzenlemeyle, kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının elektronik ortamda genel kurul yapabilmesi mümkün hale gelmiştir.

Kooperatif genel kurul toplantılarının elektronik ortamda yapılabilmesine ilişin usul ve esaslar da, Ticaret Bakanlığınca yürürlüğe konulan Kooperatiflerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik ile belirlenmiştir.

Söz konusu düzenlemeler uyarınca, anasözleşmelerinde mezkûr Yönetmelikte yer alan hükme

aynen yer veren ve Elektronik Genel Kurul Sistemini kuran veya hizmet satın almak suretiyle bu Sistemi temin eden tarım kredi ve tarım satış kooperatifleri de dâhil olmak üzere tüm kooperatifler, kooperatif birlikleri, kooperatifler merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği, genel kurul toplantılarını tamamen veya kısmen elektronik ortamda yapabilirler. Genel kurullara elektronik ortamda katılma, öneride bulunma, görüş açıklama ve oy verme; fiilen katılmanın ve oy vermenin bütün hukuki sonuçlarını doğurur.

Elektronik ortamda yapılan genel kurullarda hukuki ihtilafların ve sorunların yaşanmaması, kooperatiflerin ve ortakların mağdur olmaması bakımından söz konusu e-toplantıların mevzuatta öngörülen usul ve esaslar çerçevesinde yapılması hususunda gereken hassasiyetin gösterilmesi önem arz etmektedir.

Kaynakça

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı R.G.).

1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu (28.04.1972 tarihli ve 14172 sayılı R.G.).

4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun (16.06.2000 tarihli ve 24081 sayılı R.G.).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (14.02.2012 tarihli ve 27846 sayılı R.G.).

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (07.04.2016 tarihli ve 29677 sayılı R.G.)

7339 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (26.10.2021 tarihli ve 31640 sayılı R.G.).

Kooperatiflerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik (14.01.2022 tarihli ve 31719 sayılı R.G.).

Yavuz, Mustafa, Kooperatif ve Üst Kuruluşlarında Olağan Genel Kurul Toplantılarının Üç Yılda Bir Birleştirilerek Yapılabilmesi, Karınca Dergisi, Nisan 2018, Y.84, S.976.

KOOPERATİFLERDE GENEL KURULU TOPLANTIYA ÇAĞIRMA YETKİSİ

Özdem SATICI TOPRAK*

I - Giriş

Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir.

Bu kuruluşlarda en yetkili organ genel kurul olup, genel kurul toplantıları vasıtasıyla kooperatif faaliyetleri hakkında bilgi edinir.

Genel kurul, gündemin ve tarihin yönetim kurulu kararıyla belirlenmesi ile başlayıp toplantının icrasını takiben tutanağın ticaret sicil müdürlüğünce tescil edilmesi ile son bulan bir süreci kapsar.

Toplantıya çağırma yetkisi esasen yönetim kurulunda olmakla birlikte 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda yönetim kurulu haricinde de bazı kişi ve organlara toplantıya çağırma yetkisi verilmiştir.

II - Kooperatiflerde Genel Kurul Ve Çağrı

II.1. Kooperatiflerde Genel Kurul Toplantısı

Kooperatifler zorunlu olmamakla birlikte kuruldukları yıl genel kurul toplantısı yapabilir; bunun dışında olağan ve olağanüstü genel kurul toplantısı gerçekleştirebilirler. Olağan genel kurul

Ticaret Başmüfettişi, Ticaret Bakanlığı

toplantısının her hesap devresi sonundan itibaren altı ay içinde ve en az yılda bir defa yapılması zorunludur. *(KK Md.45/1)*

Üst kuruluşa ortak olan kooperatifler; çağrıda yer alan olağan genel kurul toplantılarının birleştirilerek yapılmasına dair gündem maddesini, genel kurul toplantısında görüşerek kabul etmeleri şartıyla, olağan genel kurul toplantılarını iki hesap dönemini kapsayacak şekilde erteleyip birleştirmek suretiyle yapabilir. ***(KKd Md.45/1 Tebliğ[1] Md.4/2)***

Olağanüstü genel kurul toplantısı, adından da anlaşılacağı üzere yapılması zorunlu olmayan, ihtiyaç duyulduğunda gerçekleştirilen toplantıdır.

II. 2. Toplantı Çağrısı

Genel kurul toplantısı ifa edilebilmesi için ortakların toplantıdan haberdar edilmeleri gerekir. Genel kurul toplantı tarihi, yeri ve gündeminin belirlenmesinden başka toplantı çağrısına ve ilana gündem yazılır***. (KK Md.45/4, 46/1)***

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda genel kurulun ana sözleşmede yazılı şekilde toplantıya çağırılacağı belirtilmiş; Ticaret Bakanlığı'nca düzenlenen örnek ana sözleşmelerin çoğunda çağrının taahhütlü mektupla, ayrıca gerektiğinde gazete ile gazete olmayan yerlerde mahalli örf ve âdete göre ilan yolu ile yahut sadece yazılı olarak imza karşılığı yapılacağı belirtilmiş ancak, SMS yoluyla çağrı yapılabileceği yönünde hükümler içeren ana sözleşmelere de yer verilmiştir.[2]

III - Çağrıya Yetkili Olanlar

III. 1. Yönetim Kurulu

Kooperatiflerde yönetim kurulu kanun ve ana sözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden icra organı olup en fazla dört yıl için seçilebilir. ***(KK Md.55/1, Md.57/1)***

Bu sıfatı nedeniyle genel kurulu toplantıya çağırmak yetkisi esas olarak yönetim kuruluna aittir. ***(KK Md. 43/1, Md.63/1)***

Yasada, yönetim kurulunun görev süresinin dolmuş olması halinde genel kurulu toplantıya çağırıp çağırmayacağı hususunda bir düzenleme olmamakla birlikte gerek örnek ana sözleşmeler[3] ve Ticaret Bakanlığı'nın görüşleri[4] ve gerekse 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda anonim şirket yönetim kurulunun süresi dolmuş olsa dahi genel kurulu toplantıya çağırabileceği yönündeki hükümleri dikkate alındığında yönetim kurulunun süresinin dolmuş olmasının genel kurulu

---

1) Bkz. 31/10/2017 tarih ve 30226 sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan Kooperatif Ve Üst Kuruluşlarının Olağan Genel Kurul Toplantılarının Birleştirilerek Yapılması Hakkında Tebliğ

2) https://ankara.ticaret.gov.tr/esnaf-sanatkarlar-ve-kooperatifcilik-isleri/kooperatiflerle-ilgili-mevzuat/kooperatif-anasozlesme-ornekleri

3) https://ankara.ticaret.gov.tr/esnaf-sanatkarlar-ve-kooperatifcilik-isleri/kooperatiflerle-ilgili-mevzuat/kooperatif-anasozlesme-ornekleri

4) https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/bilgi-bankasi/bakanlik-gorusleri

toplantıya çağırmaya engel teşkil etmediği anlaşılmaktadır. ***(TTK Md.410/1)***

III. 2. Diğer Organ ve Bakanlıkların Yetkisi

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda genel kurulu çağırma yetkisi verilen tek organ yönetim kurulu değildir. Düzenlemeye göre *ana sözleşme ile yetkili kılınan diğer bir organ,* gerektiğinde denetçiler kurulu, ortağı olduğu üst birlik ve tasfiye memurları genel kurulu toplantıya çağırma yetkisine sahiptirler. ***(KK Md.43/1)***

Anlaşılacağı üzere madde metninde geçen ana sözleşme ile yetkili kılınan diğer bir organ ile belirli bir organ kastedilmemiş; birden fazla denetçinin bulunduğu kooperatiflerde ise bu denetçilerin birlikte hareket ederek genel kurulu toplantıya çağırabilecekleri belirtilmiştir.

Diğer taraftan, yasada *gerektiğinde* ibaresi kullanılmak suretiyle denetçilerin bu yetkisini kullanabilmesi başkaca sınırlamalara da tabi tutulmuştur.

Buna göre denetçiler ancak yönetim kurulu genel kurulu toplantıya çağırma görevini ihmal ettiğinde yahut yönetim kurulu toplantı nisabının altına düştüğünde genel kurulu çağırabilecektir. [5]

Aynı şekilde ortağı olduğu üst birlik ve tasfiye memurları da ancak gerekli hallerde genel kurulu toplantıya çağırma yetkilerini kullanabileceklerdir.

Bununla birlikte, kooperatif genel kurul toplantıları yukarıda belirtilen organ ve kurumlarca genel kurula çağrılmadığı takdirde ilgili bakanlıklarca[6] toplantıya çağrı yapılabilecektir. ***(KK Md.43/1)***

Öte yandan, İlgili Bakanlıkların genel kurulu toplantıya çağırmaya yetkisini kullanması bazı hallerde yasal bir zorunluluktan da kaynaklanabilir.

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 90/2. Maddesine göre, ilgili Bakanlık, kamu yararı ve hizmet gerekleri dikkate alınarak gecikmesinde sakınca görülen hallerde ileride telafisi güç veya imkansız zararlara yol açılmasının engellenmesi amacıyla kooperatif ve üst kuruluşlarının yönetim kurulu üyeleri ile üst düzey yöneticilerinin görevlerine tedbiren son verebilecek ve bu durumda bir yıl içerisinde olağanüstü genel kurul toplantısının yapılması için gerekli tedbirleri alacaktır.

III. 3. Ortakların Yetkisi

Kooperatif ortaklarının da genel kurulu toplantıya çağırma yetkisi mevcuttur. Buna göre, dört ortaktan az olmamak şartıyla ortak sayısının en az onda birinin yönetim kuruluna yönelteceği istek üzerine genel kurul toplantıya çağrılabilecek; yönetim Kurulu bu isteği en az on gün içinde yerine getirmediği takdirde, istek sahiplerinin müracaatı üzerine veya doğrudan doğruya ilgili bakanlık tarafından genel kurul toplantıya çağrılabilecektir.

Ancak ilgili bakanlık tarafından da çağrı yapılmadığı takdirde talep sahibi ortaklar mahalli mahkemeye başvurarak genel kurulu bizzat toplantıya çağırma müsaadesini alabileceklerdir.***(KK Md.44)***

---

5) https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/bilgi-bankasi/bakanlik-gorusleri

6) İlgili Bakanlık; 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kapsamındaki tarımsal amaçlı kooperatifler ve üst kuruluşları için Tarım ve Orman Bakanlığını, yapı kooperatifleri ve üst kuruluşları için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığını ve diğer kooperatifler ve üst kuruluşlar için Ticaret Bakanlığını ifade eder.

Konuyla ilgili Ticaret Bakanlığı'na yapılan başvurulara bakıldığında, talep sahibi ortakların sırasıyla yönetim kurulu, denetim kurulu, varsa bağlı bulunan üst birliğe, bu kanallardan sonuç alınamaması durumunda mahkemeye başvuruda bulunmaya yönlendirildiği görülmektedir.[7]

Diğer taraftan, ortakların genel kurulu toplantıya çağırma yetkisini kullanabilmeleri için gerekli şartlardan biri de toplantıya çağırmanın gereklilik arz etmesi şarttır. Nitekim Yargıtay tarafından bu hususta verilen bir kararda;

> ***"Ana sözleşmede öngörülen sayıda ortağın başvurusu üzerine mahkemece, genel kurulun toplanmasına karar verilebilmesi için, gündemin ne olduğunu dilekçelerinde göstermeleri, mahkemenin de bu konuları inceleyip genel kurulun toplantıya çağrılmasına gerek olup olmadığı hakkında bir sonuca varması, konuları benimsediği takdirde gündemi de göstererek çağrıya izin vermesi gerekir. Genel kurulu toplantıya çağırmak ortaklara da tanınmış bir hak ise de gerektirici sebeplerin ve bunların varlığına işaret eden delillerin gösterilmesi şattır."***

şeklinde içtihat oluşturulmuştur. [8]

IV - Sonuç

Kooperatiflerde genel kurulu toplantıya çağırma yetkisi esasen yönetim kuruluna ait görevlerdendir. Ancak bazı hallerde yönetim kurulunun bu görevini ihmal etmesi veya toplanamaması gibi durumlar söz konusu olabileceğinden yasada kooperatif denetçilerine, üst birliğe, tasfiye memurlarına, ilgili bakanlıklara genel kurulu doğrudan toplantıya çağırma yetkisi verilmiştir.

Kooperatif ortaklarına bu hususta verilen yetki ise dolaylı olup, dört ortaktan az olmamak şartıyla ortak sayısının en az onda birinin öncelikle yönetim Kuruluna, daha sonra ilgili bakanlığa yine sonuç alınamaz ise mahkemeye başvurarak toplantı talebinde bulunmaları gerekir.

Kaynakça

1-T.C. Yasalar (1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu)

2-Kooperatif Ve Üst Kuruluşlarının Olağan Genel Kurul Toplantılarının Birleştirilerek Yapılması Hakkında Tebliğ (31/10/2017 tarih ve 30226 sayılı Resmi Gazete)

3- Ticaret Bakanlığı Görüşleri (https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/bilgi-bankasi/bakanlik-gorusleri)

7) https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/bilgi-bankasi/bakanlik-gorusleri

8) Y.23.HD. E.2011/2658 K.2012/719

KOOPERATİFLER İLE YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN VE KANUNİ TEMSİLCİLERİNİN TİCARETİ TERK SUÇU KARŞISINDAKİ DURUMLARI[1]

ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4600-0466

Soner ALTAŞ*

Özet

Kooperatifler, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını iş gücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklardır. Kooperatifler, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 124'üncü maddesinde ticaret şirketleri arasında sayılmışlardır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da, kooperatiflerin ticaret şirketi ve tacir olduğuna hükmetmiştir.

Türk Ticaret Kanunu'nda bir ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten kimse olarak gerçek kişi tacir tanımlanmış, ticaret şirketlerini oluşturan anonim, limited, kolektif ve komandit şirket ile kooperatiflerin de tacir sayıldıkları belirtilmiştir.

İcra ve İflas Kanunu'nda ise ticareti terk eden tacirler tarafından yerine getirilmesi gereken bir takım yükümlülükler öngörülmüş, bu yükümlülüklere aykırı davrananlara ise hapis cezası verileceği hükme bağlanmıştır.

Gerçek kişi tacirler açısından sorunsuz bir şekilde uygulanan bu yaptırım, ticaret şirketlerine uygulanıp uygulanamama noktasında uyuşmazlıklara neden olmuştur.

Bu çalışmada, kooperatifler ile yönetim kurulu üyeleri ve kanuni temsilcileri açısından ticareti terk suçunun oluşup oluşmayacağı hususu, yargı kararları ışığında, ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: tacir, ticaret şirketi, ticareti terk suçu, mal beyanı, hapis cezası.

Dr. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Başmüfettişi

1) Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarına ait olup, çalıştığı Kurumunu bağlamaz.

1. Giriş

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu[2] (**TTK**[3])'nun 124'üncü maddesinde, ticaret şirketlerinin kollektif, komandit, anonim ve limited şirketler ile kooperatiflerden ibaret olduğu belirtilmiş, 16'ncı maddesinde de ticaret şirketlerinin tacir sayıldığı hükme bağlanmıştır. Kooperatifler, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu[4] (**KK**[5]) hükümlerine tabi olarak kurulur ve faaliyet gösterirler[6]. Kooperatiflerin üst kuruluşları, kooperatif birlikleri, kooperatifler merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'nden oluşur. Kooperatif birlikleri, kooperatifler merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği kooperatif şeklinde kurulur[7].

Yargıtay'ın belirli bir tarihe kadar istikrar kazanan uygulamasında, **TTK**'nın 124'üncü maddesinde ticaret şirketleri arasında sayılmış olsalar da şahıs şirketleri ve sermaye şirketleri arasında açıkça gösterilmediklerinden dolayı yapı kooperatiflerinin ticaret şirketi olmadıkları, sosyal niteliği ağır basan kendine özgü bir ortaklık oldukları benimsenmiştir[8] .

Bununla birlikte, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 29.11.2017 tarihli ve E.2017/1658, K.2017/1464 sayılı kararında; kooperatifin **TTK**'nın 124'üncü maddesinde şahıs ve sermaye şirketleri arasında gösterilmemiş olmasının kanunun açık lafzı karşısında kooperatifin ticaret şirketinin sayılmasına engel olmadığı; kooperatiflerin tek amacı kâr elde etmek olmamakla birlikte kârlılık ilkesini tamamen bir kenara bırakamayacakları, aksi takdirde varlıklarını sürdüremeyecekleri, kâr elde edilip bunun ortaklar arasında paylaşılıp paylaşılmamasının kooperatifin amacının ekonomik olduğu gerçeğini değiştirmediği; ticaret siciline tescil olma, Kooperatifler Kanunu'nda aksine açıklama olmayan hususlarda **TTK**'daki anonim şirketlere ve birleşme, bölünme, tür değiştirmeye ait hükümlere tabi olma, defter tutmak zorunda olma, **KK**'nun 99'uncu maddesinde kanundan doğan hukuk davalarının ticari dava sayılması, İcra ve İflas Kanunu uyarınca iflasa tabi olma gibi gerekçelerle kooperatiflerin ticaret şirketi ve tacir olduklarına hükmetmiştir[9].

Böylece, kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının tacir olup olmadığı yönündeki tartışmalara da son verilmiştir. İcra ve İflas Kanunu (**İİK**[10])'nun 44'üncü maddesi ile ticareti terk eden tacir yönünden alacaklıları korumaya yönelik bazı yükümlülükler getirilmiş, bu yüküme uymayanlar için de 337/a maddesi ile ceza öngörülmüştür.

Ticareti terk suçu olarak adlandırılan bu suçun oluşabilmesi için, ticareti terk eden tacirin keyfiyeti ticaret sicili müdürlüğüne bildirmemesi ve mal beyanında bulunmaması unsurları aranmaktadır.

---

2) 14 Şubat 2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

3) Çalışmamızda, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu için "TTK" kısaltması kullanılmıştır.

4) 10/5/1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

5) Çalışmamızda, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu için "KK" kısaltması kullanılmıştır.

6) Altaş, Soner, Son Değişiklikler Işığında Kooperatiflerin Uyacakları Defter Tutma Yükümü ve Muhasebe Usulleri, Karınca Dergisi, S.978, 2018, s.9

7) Altaş, Soner, Kooperatifler ve Üst Kuruluşları Tarafından Zayi Belgesi Alınması, Karınca Dergisi, S.984, 2018, s.17

8) Yargıtay 23. HD'nin 23.05.2017 tarihli, E.2015/9522, K.2017/1556 sayılı; 08.06.2016 tarihli ve E.2015/1147, K.2016/3470 sayılı; 05.04.2016 tarihli ve E.2014/10937, K.2016/2136 sayılı; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 07.02.1996 tarihli ve E.1995/956, K.1996/45 sayılı kararları.

9) Detaylı açıklama için bkz. Altaş, Soner, Kooperatifler ve Üst Birlikleri Tacir midir Değil midir?, Karınca Dergisi, Y.85, S.993, 2019, s.4-11

10) Çalışmamızda, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu için "İİK" kısaltması kullanılmıştır.

Gerçek kişi tacirler açısından tereddüde mahal vermeyen bu düzenleme, ticareti terk eden tüzel kişi tacirlerin yönetim organı üyeleri ile yasal temsilcilerinin bildirim ve mal beyanında bulunma yükümü söz konusu olduğunda, tartışmalı bir hal almaktadır. İşte bu çalışmada, kooperatifler ile yönetim kurulu üyeleri ve kanuni temsilcileri açısından ticareti terk suçunun oluşup oluşmayacağı hususu, yargı kararları ışığında, ele alınacaktır.

2. Ticareti Terk Suçuna Dair Mevzuat Hükümleri Ve Yargıtay'ın Yerleşik İçtihatları

İİK'nun **"Ticareti Terk Edenler"** kenar başlıklı 44'üncü maddesi uyarınca;

- Ticareti terk eden bir tacir, onbeş gün içinde keyfiyeti kayıtlı bulunduğu ticaret siciline bildirmek ve bütün aktif ve pasifi ile alacaklılarının isim ve adreslerini gösteren bir mal beyanında bulunmak zorundadır. Keyfiyet, ticaret sicili müdürlüğünce Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi ve alacaklıların bulunduğu yerlerde uygun vasıtalarla ilan olunur. İlan masraflarını ödemeyen tacir beyanda bulunmamış sayılır.
- Bu ilan tarihinden itibaren bir yıl içinde, ticareti terk eden tacir hakkında iflas yolu ile takip yapılabilir.
- Ticareti terk eden tacir, mal beyanının tevdii tarihinden itibaren iki ay müddetle haczi kabil malları üzerinde tasarruf edemez.
- Üçüncü şahısların zilyetlik ve tapu sicili hükümlerine dayanarak iyi niyetle elde ettiği haklar saklıdır. Ancak karı ve koca ile usul ve füru, nesaben veya sıhren ikinci dereceye kadar ***(Bu derece dahil)*** hısımlar, evlat edinenle evlatlık arasındaki iktisaplarda iyi niyet iddiasında bulunulamaz.
- Mal beyanını alan merci, keyfiyeti tapu veya gemi sicil daireleri ile Türk Patent ve Marka Kurumuna bildirir. Bu bildiri üzerine sicile, temlik hakkının iki ay süre ile tahdit edilmiş bulunduğu şerhi verilir. Keyfiyet ayrıca Türkiye Bankalar Birliğine de bildirilir.
- Bozulmaya maruz veya muhafazası külfetli olan veya tayin edilen kanuni müddet içinde değerinin düşmesi kuvvetle muhtemel bulunan mallar hakkında, tacirin talebi üzerine, mahkemece icra memuru marifetiyle ve bu kanun hükümleri dairesinde bu malların satılmasına ve bedelinin bankaya depo edilmesine karar verilebilir.

İİK'nın ***"Ticareti terk edenlerin cezası"*** kenar başlıklı 337/a maddesinde ise; *"44 üncü maddeye göre mal beyanında bulunmayan veya beyanında mevcudunu eksik gösteren veya aktifinde yer almış malı veya yerine kaim olan değerini haciz veya iflas sırasında göstermeyen veya beyanından sonra bu malları üzerinde tasarruf eden borçlu, bundan zarar gören alacaklının şikâyeti üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Birinci fıkradaki fiillerin işlenmesinden alacaklının zarar görmediğini ispat eden borçluya ceza verilmez.Borçlunun iflası halinde, birinci fıkradaki durum ayrıca taksiratlı iflas hali sayılır."* hükmüne yer verilerek, 44'üncü maddeye aykırılığın suç teşkil ettiği ve hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Konuya ilişkin olarak, madde gerekçesinde, *"Ticareti terk etmek suretiyle alacaklıların takibinden kurtulmak isteyen kimselerle mücadele etmek kaçınılması imkânsız bir zaruret halini almıştır. Bilhassa son senelerde ticareti terk eden kötü niyetli borçluların iş yerlerini terk ettikleri ve ellerinde malları başkalarına devrederek alacaklılarını zarara uğrattıkları sık sık görülen hakikatlerdendir. Ticareti terk ederek alacaklıların takibinden kurtulmak isteyen kimselerle tesirli bir şekilde*

mücadeleyi temin için İcra İflas Kanunu sistemi içinde madde tadil edilmiş ayrıca bu maddeye muhalefet 337/a maddesiyle cezalandırılmıştır." denilmiştir.

Bu bağlamda, **İİK**'nın 337/a maddesinde düzenlenen ticareti terk suçunun oluşabilmesi için, ticareti terk eden tacirin onbeş gün içinde keyfiyeti kayıtlı bulunduğu ticaret sicili müdürlüğüne bildirmemesi ve bütün aktif ve pasifi ile alacaklılarının isim ve adreslerini gösteren bir mal beyanında bulunmaması koşullarının varlığı aranır.

Mal beyanında bulunulduğundan söz edebilmek için; tacirin ticareti bıraktıktan sonra onbeş gün içinde durumu ticaret siciline bildirmesi ve bütün aktif ve pasifleri ile alacaklıların isim ve adreslerini içerecek şekilde mal bildiriminde bulunması zorunludur.

Bunun yanında, suçun oluşması için, tacirin yukarıda gösterilen hareketlerinden dolayı alacaklının zarar görmesi gerekir. Alacaklının şikayetini gerektirmesi nedeniyle, ticareti terk suçu, takibi şikayete bağlı bir suçtur.

Yargıtay'ın ilgili Daireleri, belirli bir döneme kadar, ticareti terk suçunun gerçek kişi tacirler için geçerli olup, ticaret şirketleri yönünden geçerli olmadığı yönünde kararlar vermiştir.

Örneğin, Yargıtay 16. Hukuk Dairesi, 17.10.2011 tarihli ve E.2010/477, K.2011/580 sayılı kararında; *"Her ne kadar İİK'nun 44. maddesinin gerekçesinde, ticareti terk eden kötü niyetli borçluların işyerlerini terk ederek ve ellerindeki mallarını başkalarına devrederek alacaklılarını zarara uğratmaları nedeniyle İİK'nun 337/a maddesindeki yaptırım düzenlendiği belirtilmekte ise de, ticaret şirketleri yönünden ticareti terk değil ortaklık ilişkisinin sona erdirilebileceğinden, buradaki borçlu ifadesiyle gerçek kişi tacirin kastedildiğinin kabulü zorunludur. Kaldı ki, Kanun'un 345. maddesi uyarınca sorumlu tutulması gereken ticaret şirketlerinin müdür/yetkilileri tarafından alacaklıları zarara uğratmaya yönelik eylemlerinin cezasız bırakılmadığı, nitekim Kanun'un 331, 333/a, 345/a maddelerinde gerekli yaptırımlar düzenlendiği gibi, unsurları bulunduğu takdirde 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda müeyyideye bağlanan hileli iflas veya dolandırıcılık suçlarından da cezalandırabilmeleri mümkün olduğundan, diğer bir deyişle ticaret şirketlerinin müdür/yetkililerinin alacaklıyı zarara uğratan bu tür davranışlarının yaptırımsız kaldığından söz edilemeyecektir."* diyerek İİK'nun 44'üncü maddesi ile getirilen mal beyanında bulunma yükümünün ticaret şirketlerini kapsamadığına, ticaret şirketlerinin yönetim organı üyelerinin ticareti terk suçunu işleyemeyeceklerine hükmetmiştir.

Buna karşılık, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 27.5.2014 tarihli, K.2014/278 sayılı; 4.11.2014 tarihli ve E.2013/11-821, K.2014/478 sayılı; 24.2.2015 tarihli, K.2015/10 sayılı; 4.11.2014 tarihli, K.2014/477 sayılı kararlarında;

> *"İİK'nun 44. maddesinde* ***"ticareti terk eden tacir"*** *ifadesi kullanılmış olup, bu ifadenin yalnızca gerçek kişi tacirleri kapsadığına ilişkin herhangi bir kısıtlayıcı hüküm konulmamıştır. O halde, tacir sayılan limited şirketleri temsil ve idareye yetkili müdürlerinin, şirketin ticareti terk etmeleri halinde aynı maddedeki yükümlülükleri yerine getirmeyeceklerine ilişkin istisna getirilmediğine göre, tıpkı gerçek kişi tacirler gibi aynı kanunun 337/a maddesi gereğince cezalandırılmalarına engel bulunmamaktadır. Diğer yandan, İİK'nun 44. maddesinde yapılan değişikliğin* ***"ticareti terk eden kötü niyetli borçluların bu davranışlarının önlenmesi"*** *amacı ile getirildiği de gerekçede açıkça ifade edilmektedir. Ticari şirketi temsil ve idareden sorumlu müdür ve yetkililerinin, ticareti terk suçunu işleyemeyeceklerinin kabulü halinde, ticareti terk suçunu işleyen gerçek kişi tacirlerin İİK'nun 337/a maddesi uyarınca cezalandırılmaları gerekecek, ancak aynı fiili işleyen ve İİK'nun 345. maddesi uyarınca bu fiilden sorumlu tutulması gereken ticaret şirketi müdür ve yetkililerinin cezai sorumluluktan muaf bulunmaları anlamına gelecektir ki, bunun kanuni bir dayanağı da bulunmamaktadır."* diyerek, ticareti terk suçunun ticaret şirketlerinin yönetim organı üyeleri

hakkında uygulanabileceğine hükmetmiştir. Bu hükme istinaden de, ticareti terk suçu kapsamında, ticaret şirketlerinin yönetim organı üyeleri ile yasal temsilcilerine, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilmesi yoluna gidilmiş ve suçun karşılığı olan hapis cezası genelde 1.800 TL ile 36.500 TL arasında değişen tutarlarda adlî para cezasına dönüştürülmüştür.

3. Ticareti Terk Suçuna İlişkin Olarak 2016 Yılında Yapılan Değişiklik

TTK'nın 540'ıncı maddesi uyarınca tasfiye memurları tasfiyenin başlangıcındaki ortaklık durumunu incelemekte, gerekirse ortaklık mallarına değer biçmek adına uzmanlara başvurarak şirket malvarlığına ilişkin durumu gösteren bir envanter ile bilanço düzenlemekte ve genel kurulun onayına sunmakta, 541'inci madde gereği alacaklılara gerekli çağrılarda bulunmaktadır.

Ayrıca, **KK**'nun yollamada bulunduğu anonim şirketler bakımından ticareti terk fiili de açık değildir. Yerleşik Yargıtay içtihatlarında, ticareti terk, sermaye şirketinin ticaret unvanının ticaret sicili kayıtlarından silinmesi olarak kabul edilmiştir.

Ticaret unvanı sicilden silinen bir anonim şirket, **TTK** uyarınca tasfiye sürecini tamamlamış sayıldığından, artık bundan sonra aktif ve pasifini gösteren bir mal beyanı vermesi fiilen mümkün değildir.

Ticaret sicili kaydı bilinen bir şirketin varlığından artık bahsedilemeyeceğinden ve buna bağlı olarak şirketin işlem tesis etme ehliyeti kalmayacağından, silinme sonrasında mal beyanında bulunması da fiilen mümkün değildir. Ticareti terk ile kastedilenin silinme tarihinden daha önce gerçekleşen bir durum olduğunu kabul ettiğimiz takdirde de; tasfiye memurlarınca tasfiye başlangıcında ilk envanter ve bilanço çıkarıldığından, bir kez de mal beyanında bulunulması, aynı işlemin birden çok yapılması anlamına gelecektir.

Bu zaman ve emek kaybını doğurmaktadır. Ayrıca, tasfiye memurlarının yapılan işlemler bakımından hukuki ve cezai sorumlulukları da bulunmaktadır.

Kaldı ki, uygulamada kişiler tasfiye yoluyla ticaret şirketlerini sonlandırmak istediklerinde **TTK** ve Ticaret Sicili Yönetmeliğine uygun olarak hareket ettiklerini ve dolayısıyla da ilgili tüm mevzuata uygun işlem yaptıklarını düşünerek mal beyanında bulunmadan ve ilanını yaptırmadan ticareti terk etmektedirler.

Ancak, bu kişilere daha sonra ticareti usulüne uygun terk etmediklerinden bahisle haklarında dava açılarak **İİK**'nın 337/a maddesine göre ceza verilmekte olup, bu da ilgili şahısları mağdur etmektedir[11] .

Bu hususları göz önünde bulunduran Yasa Koyucu, İcra ve İflas Kanunu'nun mezkûr 44'üncü maddesine, tasfiye edilen sermaye şirketleri bakımından bir istisna getirerek bu mağduriyetleri gidermeyi amaçlamış ve 15/7/2016 tarihinde kabul edilen 6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun[12]'un 69'uncu maddesi ile **TTK**'nın 545'inci maddesine ***"Bu Kanun hükümlerine göre tasfiye olunan şirketlerde, 2004***

---

11) Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/728) ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu, Esas No:1/728, Dönem:26, Yasama Yılı:1, S.Sayısı:404

12) 9 Ağustos 2016 tarihli ve 29796 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

sayılı Kanunun 44 üncü ve 337/a maddesi hükümleri uygulanmaz." şeklinde ikinci fıkra hükmü eklenmiştir.

4. Kooperatiflerin Ve Kanuni Temsilcilerinin Ticareti Terk Suçu İşleyip İşleyemeceklerine Dair Genel Değerlendirme

Kooperatiflerin tasfiyelerine ilişkin hükümlere **KK**'nun 81 ilâ 86'ncı maddelerinde sınırlı olarak yer verilmiştir. **TTK**'da ise tasfiye geniş bir biçimde düzenlenmiştir. **KK**'nun 98'inci maddesindeki ***"Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki Anonim şirketlere ait hükümler uygulanır."*** hükmü uyarınca **TTK**'nın anonim şirketin tasfiyesine dair hükümleri kooperatifler hakkında da uygulanır.

Dolayısıyla, **KK** ve **TTK** hükümlerine uygun olarak tasfiye edilen kooperatifler hakkında ticareti usulüne aykırı olarak terk etme suçu söz konusu olmayıp; kooperatiflerin yönetim organı üyeleri ile yasal temsilcileri hakkında ticareti terk suçundan dolayı ceza uygulanamaz.

5. Özet Ve Sonuç

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, İcra ve İflas Kanunu uyarınca iflasa tabi olma gibi gerekçelerle kooperatiflerin ticaret şirketi ve tacir olduklarına hükmetmiştir. Ticareti terk eden tacirin, İİK uyarınca, 15 gün içinde durumu kayıtlı bulunduğu ticaret siciline bildirmesi ve bütün aktif ve pasifi ile alacaklılarının isim ve adreslerini gösteren bir mal beyanında bulunması gerekir. Buna aykırı davranılması halinde ticareti terk suçu işlenmiş olur. İİK'nın 337/a maddesinde düzenlenen ticareti terk suçunun oluşabilmesi için, ticareti terk eden tacirin onbeş gün içinde keyfiyeti kayıtlı bulunduğu ticaret sicili müdürlüğüne bildirmemesi ve bütün aktif ve pasifi ile alacaklılarının isim ve adreslerini gösteren bir mal beyanında bulunmaması koşullarının varlığı aranır. Böyle bir durumda, mal beyanında bulunmayan tacir, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Ticareti terk suçunun oluşabilmesi için gerekli koşulların başında, borçlunun tacir olması gelmektedir ve kooperatifler de tacir sayılmaktadır. Yargıtay'ın ilgili Daireleri, belirli bir döneme kadar, ticareti terk suçunun gerçek kişi tacirler için geçerli olup, ticaret şirketleri yönünden geçerli olmadığı yönünde yerleşik kararlar vermiştir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu ise **TTK**'nın yürürlüğe girmesi sonrasında almış olduğu kararlar ile ticareti terk suçunun ticaret şirketlerinin yönetim organı üyeleri hakkında uygulanabileceğine hükmetmiştir.

Bu hükme istinaden de, ticareti terk suçu kapsamında, ticaret şirketlerinin yönetim organı üyeleri ile yasal temsilcilerine, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilmesi yoluna gidilmiş ve suçun karşılığı olan hapis cezası genelde 1.800 TL ile 36.500 TL arasında değişen tutarlarda adlî para cezasına dönüştürülmüştür.

Ancak, 2016 yılında yapılan yasa değişikliği ile ticareti terk fiili sermaye şirketleri yönünden suç olmaktan çıkarılmıştır. Bu bağlamda, **KK** ve **TTK** hükümlerine uygun olarak tasfiye edilen kooperatifler, bunların yönetim organı üyeleri ile yasal temsilcileri bakımından ticareti terk suçunun oluşumu söz konusu değildir.

Kooperatiflerin, **KK** ve **TTK** hükümlerine uygun olarak tasfiye edilmemeleri halinde ise, anılan

suçun oluşacağında ve kooperatif yöneticilerinin cezaî sorumluluklarına gidileceğinde şüphe yoktur. Bu nedenle, kooperatiflerin yönetim kurulu üyeleri ile tasfiye memurlarının, tasfiye işlemlerini yasal düzenlemelerine uygun şekilde ifa edip tamamlamaları, menfaatlerine olacaktır.

Kaynakça

Altaş, Soner (2018). Son Değişiklikler Işığında Kooperatiflerin Uyacakları Defter Tutma Yükümü ve Muhasebe Usulleri. Karınca Dergisi, S.978, s.8-17.

Altaş, Soner (2018). Kooperatifler ve Üst Kuruluşları Tarafından Zayi Belgesi Alınması. Karınca Dergisi, S.984, s.16-22.

Altaş, Soner (2019). Kooperatifler ve Üst Birlikleri Tacir midir Değil midir? Karınca Dergisi, S.993, s.4-11.

Yargıtay HGK'nun (07.02.1996) E.1995/956, K.1996/45 sayılı kararı.

Yargıtay 16.HD'nin (17.10.2011) E.2010/477, K.2011/580 sayılı kararı.

Yargıtay CGK'nun (27.05.2014) E.2013/16-100, K.2014/278 sayılı kararı.

Yargıtay CGK'nun (04.11.2014) E.2013/16-648, K.2014/477 sayılı kararı.

Yargıtay CGK'nun (04.11.2014) E.2013/11-821, K.2014/478 sayılı kararı.

Yargıtay CGK'nun (24.02.2015) E.2013/16-502, K.2015/10 sayılı kararı.

Yargıtay 23. HD'nin (05.04.2016) E.2014/10937, K.2016/2136 sayılı kararı.

Yargıtay 23. HD'nin (08.06.2016) E.2015/1147, K.2016/3470 sayılı kararı.

Yargıtay 23. HD'nin (23.05.2017) E.2015/9522, K.2017/1556 sayılı kararı.

Komisyon Raporu: Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/728) ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu, Esas No:1/728, Dönem:26, Yasama Yılı:1, S.Sayısı:404.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİĞİNDE İŞLETMECİLİK EĞİLİMİNİN ÖNEMİ

Ertuğrul* GÜREŞCİ

Özet

Karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve işbirliğine dayalı bir sistem kuran kooperatiflerin ekonomik yönü çoğu kez ikinci plana düşmektedir. Oysa kooperatifler bütün bu özelliklerini kâr elde edebilmek için yaparlar veya varlıklarını devam ettirebilmeleri için bunu yapmak zorundadırlar. Çünkü kooperatifler, sosyal amaçlarını ancak ekonomik amaçları ile birlikte yürütmek zorunda olan yapılardır. Nitekim Türk kooperatifçiliğinde de kooperatifler ticari yapılar içinde sınıflandırılmış ve yasal düzenlemeler de bu doğrultuda da yapılmıştır.

Ancak Türk kooperatifçiliğinde sınırlı sayılabilecek bir düzeyde kalan kooperatiflerin işletmecilik eğilimleri yeterli bir düzeyde olmamıştır. Bunun çeşitli nedenleri olsa da sonuçları bütünüyle Türk kooperatifçiliğinin gelişmesinde bir engel olarak görülmektedir.

Bu çalışmada, Türk kooperatifçiliğinin sorunlarının aşılmasında ve gelişmesinde işletmecilik eğilimlerinin önemine dikkat çekilerek bu yönde atılabilecek çok yönlü düşüncelerin paylaşılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, işletmecilik, kooperatifçilik, Türk kooperatifçiliği.

1. Giriş

Türk kültüründe karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve işbirliğinin önemi oldukça büyüktür. Sahip

Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Kooperatifçilik ABD

1) Bu makale 19-21 Ekim 2022 tarihinde KKTC/Girne'de düzenlenen XXIV. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongre'sinde özet bildiri olarak kabul edilmiştir.

olduğu bu değerler Türkleri tarih sahnesinde sürekli var kılmış ve bunu sonsuza kadar devam ettirebileceği de bir gerçektir. Bir tür ilkel kooperatifçilik düşüncesi olan imece kültürünün varlığı dahi Türklerin kooperatifleşme konusundaki yeteneklerini göstermek için yeterli sayılabilmektedir. Yine Anadolu'nun Türkleşmesi ve yerleşik yaşama geçmesinde oldukça etkili olan Ahi Birliklerinin varlığı da zengin bir medeniyete sahip olma konusunda Türklerin ne denli öncü bir millet olduğunu ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir.

Kooperatifçiliğin tarihi konusunda yapılan birçok araştırmada özellikle Ed Mayo'nun kooperatiflerinin kökeni ile ilgili yaptığı çalışmalarda kooperatifçilik ile Ahi Birlikleri arasındaki yakın ilişkiye dikkat çekilmiştir. Bütün bu gerçekler ışığında 1863 yılında Mithat Paşa'nın öncülüğünde kurulan Memleket Sandıklarının modern Türk kooperatifçiliğinin başlangıcı olduğu Kabul edilmektedir. Özellikle cumhuriyetin ilanından sonar Atatürk'ün öncülüğünde yapılan çalışmalar modern Türk kooperatifçiliğinin Türkiye'de temellerinin atılmasına neden olmuştur.

Bugünkü anlamda ilk kooperatif 21 Aralık 1844 yılında İngiltere'de Rochdale kasabasında **"Rochdale Öncüleri"** adı verilen 28 dokuma işçisi tarafından kurulmuş olan tüketim kooperatifidir. Bu kooperatif aynı zamanda modern kooperatifçiliğin başlangıcı olarak ta Kabul görmektedir. Aradan geçen yıllarda dünyada kooperatifçilik alanında ciddi gelişmeler kaydedilmiş ve hemen her alanda kendisine uygulama imkânı bulabilmiştir.

Günümüzde yaklaşık 1 milyarı aşan ortağı ve 2.5 milyarı aşkın kooperatifler dünya ekonomisinde ve sosyal yaşamında önemli bir yere sahip olduğu gözlenmektedir. Dünyadaki istihdamın yaklaşık %0.19'u ve dünya ekonomisindeki %4.30'luk payı ile kooperatif ekonomisi dünya ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Günümüzde dünyada yıllık cirosu 95.25 milyar dolar ile Groupe Credit Agricole gibi oldukça büyük kooperatiflerin varlığından bahsetmek doğru olacaktır.

Kooperatiflerin bir ülke, toplum veya ülke ekonomisinde ki varlığının en önemli göstergesi olarak yıllık cirosu, yarattığı katma değer ve istihdama olan katkısı gibi önemli kıstastalar dikkate alınarak kooperatiflerin önemine değinilebilmektedir. Bütün bunların kooperatiflerdeki yönetim ve anlayış farklığını ortaya koyması bakımından oldukça yeterli olacaktır.

Girişimci ve işletmecilik ruhuna sahip olan kooperatiflerin enerjiden tarıma sigortadan bankacılık faaliyetlerine kadar birçok alanda ne denli başarılı olabileceğinin bir kanıtıdır. Kooperatiflerdeki başarının işletmecilik alanında başarabildikleri ile ölçülmesi oldukça doğru bir tespit olacaktır.

Günümüz Türk kooperatifçiliğinde gerek kooperatif sayısı gerekse ortak sayısı bakımından hiç de küçümsenmeyecek bir durumda olduğu söylenebilir. Ancak dünya sıralamasına girmesi bakımında Türk kooperatifçiliğinin yeterli bir düzeyde olmadığı da bir gerçektir.

Bunun altında yatan önemli nedenler olmasına rağmen bir bütün olarak kooperatiflerdeki girişimcilik ve işletmecilik eğilimlerinin yetersiz olması önemli bir faktör olarak belirlenebilir. Bu yüzden Türk kooperatifçiliğinin mevcut sorunları ele alınırken asıl gözden kaçan kooperatiflerin birer işletme gibi davranamaması bu durumun zeminini hazırladığı unutulmamalıdır.

2. Kooperatifler ve İşletmecilik Eğilimleri

Kooperatiflerin iktisadi ve sosyal yaşamda ki önemi, Covid 19 Pandemi sürecinde daha da kuvvetle anlaşılmıştır. Çünkü pandemi süreci, gerek üreticileri gerekse tüketicileri derinden etkilemiştir. Bu etki, çoğu zaman tedarik zincirinin bozulması ve üretimde ki aksaklıklar nedeniyle global bir gıda ve enerji krizine neden olmuştur. Genel olarak bu tür kriz dönemlerinde, üreticilerin ve tüketicilerin dayanışma içinde olmaları, onları daha da güçlü kılacaktır. Bu durumda kooperatif

gibi yardımlaşma, dayanışma ve işbirliğini ön plana çıkaran yapıların etkin rol oynayabileceği bir gerçektir.

Kooperatiflerin ekonomik ve sosyal yaşamdaki rolü, Türkiye gibi ülkelerde tam olarak anlaşılamamıştır.

Bunda elbette eğitim sistemindeki kooperatif öğretisinin yetersizliği önemli bir role sahiptir. Ancak bunun yanında ülkeden ülkeye değişen ve uygulamadaki aksaklıklarında bu kötü duruma neden olabileceği söylenebilir.

Kooperatifçilik politikalarının tam netleşmemesi ve uygulamadaki aksaklıklar, buna zemin hazırlayabilmektedir. Kooperatiflerin başarısı ile ilgili kullanılan en önemli ölçeklerden birisi de ortak sayısıdır.

Ortak sayısının fazla olması iyi bir gösterge olsa da bu sayının niteliği ve bu ortakların kooperatiflerdeki beklentisi daha da önem arz etmektedir. Yine kooperatiflerin başarısındaki önemli bir bileşen de yıllık ciroları ve istihdama olan katkılarıdır.

Türkiye, aslında kooperatif sayısı ve ortak sayısı bakımından hiç de küçümsenmeyecek bir durumdadır.

Ancak Türk kooperatifçiliğinde özellikle Avrupa ve ABD gibi gelişmiş ülke ve bölgelerde ki başarı ölçütlerinin yeterince sağlanamadığı da bir gerçektir.

Bu durumun nedenleri arasında, kooperatiflerin birer işletme gibi davranma güçlükleri ilk sırada yer almaktadır.

Kooperatiflerin faaliyet alanının birer işletmecilik faaliyeti olması, kooperatifler için başarının anahtarı olacaktır. Çünkü işletmeler kar amaçlı birer yapılar olup sürekli büyümeyi ve var olmayı hedeflemektedir.

Bu yüzden kooperatiflerin işletmeler gibi davranması daha doğrusu yönetilmesi oldukça önemlidir. İşletmelerin kaynak temini, kullanımı, personel yönetimi, müşteri ilişkileri, Ar-Ge faaliyetleri gibi faktörler, onları başarıya götüren etkenlerden bazılarıdır.

Bu yüzden bütün kooperatiflerin karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve işbirliğini birer araç olarak kullanarak kar amaçlı birer girişimci eğilimi içinde olmaları elzemdir.

3. Türk Kooperatifçiliğinde İşletmecilik Eğilimi ve Önemi

Yardımlaşma, dayanışma ve işbirliğinin çeşitli örneklerini sergileyen Türklerin kooperatifleşme konusunda geniş tecrübelerinin olduğu bir gerçektir.

İmece kültürü ile yerleşik yaşamı sürdürülebilir kılan ve Ahi Birlikleri ile teşkilatlı bir yapı oluşturarak yerleşik yaşamın gerekliliğini yerine getiren bir milletin kooperatifleşme konusunda ki öncülüğü de beklenen bir durumdur.

Mithat Paşa'nın öncülük ettiği 1863 tarihinde kurulan Memleket Sandıkları, memleketimizde modern kooperatifçiliğin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'de kooperatifleşme özellikle Atatürk'ün öncülüğünde ciddi bir ilerleme kat etmiş ve böylece günümüz modern Türk kooperatifçiliğinin temelleri atılmıştır.

Cumhuriyet döneminde gerek yasal düzenlemeler gerekse mali kaynaklar kullanılarak kooperatifleşmenin geliştirilmesi yönünde çeşitli adımlar atılmıştır.

Türkiye'de 2021 yılı verilerine göre çeşitli faaliyet kollarında 84 265 kooperatif ve yaklaşık 8 milyon kooperatif ortağı bulunmaktadır.

Kooperatif sayısı bakımından ilk sırada Pancar Ekicileri kooperatifi **(PANKOBİRLİK)** ilk sırada yer alırken otak sayısı bakımından Konut Yapı Kooperatifleri ilk sıralarda yer almaktadır.

Türk kooperatifçiliğinde gerek kooperatif sayısı gerekse ortak sayısı bakımından ortalama bir seviye bulunurken ekonomik güç bakımından dünyanın en büyük kooperatifleri ile rekabet edebilecek güce sahip yeterli kooperatifin olmadığı bir gerçektir.

Bunun çeşitli nedenleri olsa da özellikle kooperatiflerin birer işletmecilik faaliyeti içinde bulunamamaları bu durumun en önemli nedenleri arasında yer almaktadır. Türk kooperatifçiliğinde işletmecilik faaliyetlerinin kısıtlı olması, kooperatifleri ekonomik yaşamada yeterince güçlü kılamamaktadır.

Dikkate alındığında Türkiye'de Tarım Satış Kooperatifleri, Tarım Kredi Kooperatifleri, PANKOBİRLİK, Esnaf ve Sanatkârlar Kooperatifleri bazı yolcu taşıma kooperatiflerinin işletmecilik faaliyetlerini kısmen yapabildikleri de görülmektedir.

Bunların nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. **Devletin tarımsal ürün desteklemeleri:** Buna en önemli örnek olarak Tarım Satış Kooperatifleri, Tarım Kredi Kooperatifleri, **PANKOBİRLİK** gösterebilir. Bu tür kooperatiflerin özellikle bünyesinde tarımsal ürünlerle ilgili faaliyetleri ve desteklemeleri örnek gösterilebilir.
2. **İhracata yönelik ürünler:** Bazı tarımsal ürünlerin katma değerlerinin yüksek oluşu ve ihraç potansiyeli o ürünleri değerli kıldığı gibi bunlarla faaliyet içinde olan Tarım Satış Kooperatifleri gibi kooperatifleri güçlü kılabilmektedir.
3. **Sanayiye hammadde teşkil eden ürünler:** Özellikle endüstriyel değeri olan bazı tarımsal ürünleri bünyesinde barındıran kooperatifçilik faaliyetleri bunlara örnek gösterilebilir.
4. **Pazarlama alanındaki faaliyetler:** Son zamanlarda özellikle Tarım Kredi Kooperatiflerinin perakende piyasasındaki faaliyetleri, kooperatif market adı altındaki uygulamaları ile bu alanda girişimcilik ve pazarlama faaliyetlerinin gelişmesine neden olabilmektedir.
5. **Kredi ve finans ürünleri:** Başta Tarım Kredi Kooperatifleri ve Esnaf Sanatkârlar Kooperatiflerinin bazı kamu bankalarınca ortaklarının finanse edilmeleri bir tür işletmecilik faaliyeti olarak nitelendirilebilmektedir.

Türk kooperatifçiliğinde işletmecilik açısından ürün tedariği, pazarlama, muhasebe finansman, yönetim ve organizasyon, gibi faaliyetlerin yeterince gelişmemesi bu kooperatiflerin işletmecilik alanına kısıtlayıcı bir etkiye sahip olduğu da bir gerçektir.

Kooperatiflerin işletmecilik faaliyetlerinin özellikle uluslararası kooperatifçilik yılı münasebetiyle ifade edilen kooperatifler iyi işletme kurar anlayışında da açıkça ortaya konulmuştur.

Türkiye'nin kooperatifçilik strateji eylem planlarında da vurgulamış olduğu işletmecilik alanındaki eksik yönlerin olması da kooperatiflerin işletmecilik alanında zayıflığına işaret etmektedir.

4. Sonuç

Kooperatiflerin ekonomik ve sosyal yaşamdaki önemi oldukça büyüktür. Özellikle Covid 19 Pandemi sürecinde, üretimde ki aksaklıklar ve tüketim zincirinin bozulması kooperatifleri biraz daha ön plana çıkarmıştır.

Geçmişinde güçlü yardımlaşma, dayanışma ve işbirliği öğelerini taşıyan Türk Milletinin kooperatifleşme konusunda da deneyimi oldukça fazladır.

Ancak Türk kooperatifçiliğinin dünyada ki özellikle gelişmiş ülkelerdeki kooperatiflerle mukayese edildiğinde yeterince iyi olmadığı da bir gerçektir.

Bunun nedenleri çeşitli başlıklarda toplanabilmektedir. Ancak Türk kooperatifçiliğinde özgünlük, özerklik ve işletmecilik eğilimlerinin düşük olması bu duruma zemin hazırlamaktadır.

İşletmecilik faaliyetleri konusunda yeterince güçlü olmayan Türk kooperatifçiliğinin bu duruma neden olan ve temel bileşenleri elbette eğitim, devlet-kooperatif ilişkileri, yasal düzenlemeler ve finansla zorluklardan kaynaklandığı söylenebilir.

Kooperatiflerin iyi işletme kurar anlayışının Türk kooperatifçiliğinde de hâkim olması gerekmekte ve bu sayede yeni ve güçlü kooperatiflerin oluşturulabileceği söylenebilir.

Kaynakça

1. Böge, Z.E (2018). Kooperatif İşletmeler ve İlişkisel Pazarlama: Bir Model Yaklaşımı, Akademik Hassasiyetler, 5 (10), 361-379.

2. Cenkış, S (2014). Kooperatif ve Birliklerde Profesyonel Yönetime Geçiş, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, 19, 1-7.

3. https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders83694kooperatif-isletmeciligi/ders-ogrenme-ciktilari (10.11.2022).

4. Korkmaz, A. (2000). Kooperatif İşletmelerde Bütünleşme Hareketleri ve Stratejileri. İstanbul: Sosyal Siyaset Konferanslar, 141-171.

5. Puusa, A. ve Varis, A. (2016). Individuality vs. Communuality A New Dual Role of Cooperatives. Journal of Cooperative Organization and Management, 4, 22-30.

6. Sheth, J. N. (2002). The Future of Relationship Marketing. Journal of Services Marketing, 16 (7), 590-592.

PAZARLAMADA YENİ YAKLAŞIMLAR

Hazal
OĞUZ SARIKAYA*

Giriş

Modern pazarlama yaklaşımı; ***"İşletmelerin amaçlarına ulaşabilmeleri için hedef pazarındaki tüketicilerin arzu ve isteklerini belirlemek ve bu isteklerinin tatmin edilmesini sağlamak amacıyla işletmenin bütün birimlerinin eşgüdüm içerisinde çalışmasını içeren bir işletme felsefesidir"*** şeklinde tanımlanmaktadır.

Modern pazarlama kavramı veya anlayışının temel görevi öncelikle hedef pazarların istek ve ihtiyaçlarını saptamak bütünleşik pazarlama araçlarından yararlanarak alıcıları tatmin etmek ve bu tatmine dayanarak uzun dönemli kar elde etmektir.

Bu çalışmada modern pazarlama kavramının ışığında pazarlamada yeni yaklaşımlar konusu ele alınacaktır. Postmodern pazarlama, yeşil pazarlama, ilişkisel pazarlama, içsel ve niş pazarlama kavramları irdelenmeye çalışılacaktır.

1. Modern Pazarlama Anlayışı

Pazarlama disiplininin tarihçesine bakıldığında üretim odaklı anlayıştan müşteri odaklı anlayışa evrilerek geçmişten bugüne kadar farklı dönemlerde değişimler yaşayarak günümüze kadar geldiği görülmektedir. Bugün teknolojinin geldiği nokta ile küreselleşmenin boyutları açısından rekabet ortamı daha da kritik hale gelmiştir. Hedef tüketicinin tercihlerinin, yaşam tarzlarının değişmesi

Ticaret Ataşesi, Türkiye Cumhuriyeti Melburn Başkonsolosluğu, hazal.oguz@ticaret.gov.tr

pazarlama biliminde de geleneksel pazarlama anlayışından modern pazarlama yaklaşımlarına geçilmesini zorunlu hale getirmiştir.

Modern pazarlama anlayışında başlangıç noktası olarak piyasa alınır. Tüketici arzu ve isteklerini karşılamada kullanılacak araçlar bütünleşik **(eşgüdümlü)** pazarlama çabalarıdır. Amaç ise alıcıları tatmin ederek uzun dönemde kar sağlamaktır.

Bir işletme felsefesi ve bir yönetim felsefesi olan modern pazarlama anlayışının nasıl uygulanması gerektiği ve nasıl başarılı olacağını ve ortaya çıkabilecek sorunların nasıl giderileceğini gösteren kavrama ise **"pazaryönlülük"** denilmektedir.

Bu kavramın yerine bazen **"müşteri odaklı pazarlama"** kavramı da kullanılmaktadır. Her iki kavramında esası modern pazarlamadır. Modern pazarlama anlayışında pazarlama faaliyetleri sadece pazarlama örgütünün sorumluluğundadır ***(Cohen, 2010)***.

Ancak müşteri odaklı pazarlama anlayışında bu sorumluluk bir işletme felsefesi olarak kabul edilmekte ve işletmenin tüm birimleri bu sorumlulukla hareket etmektedirler.

Pazar yönlü olabilmek için öncelikle pazar bilgisi toplanmalıdır. Pazar bilgisi sadece müşterilerle sınırlı değildir. Müşteri tercihlerini ve beklentilerini etkileyen her şey dikkate alınmalıdır.

Ayrıca pazar bilgisi sadece müşterinin bugünkü ihtiyaçlarını ve beklentilerini değil, bunların gelecekte alacağı tahmini biçimleri de içermelidir. Pazar bilgisi çeşitli birincil ve ikincil veri kaynaklarından toplanabilir ***(Tuncel, 2014).***

Tüketicilerle, aracılarla toplantılar yapılarak, anketler uygulanarak işletmenin muhasebe ve satış raporlarının incelenmesi ile de elde edilebilir.

Bilgi toplama sadece pazarlama departmanının görevi değildir. İşletmenin her birimi bilgi toplamalıdır.

Pazaryönlülüğün faydalarına bakıldığında;

- İşletmenin karlılığı ile pazaryönlülüğü arasında pozitif bir ilişki vardır. Bir başka ifade ile pazaryönlü işletmelerin karlılığı yüksektir.
- Pazaryönlü işletmelerin müşterilerinin sadakat (bağımlılık) oranı daha yüksektir.
- Pazaryönlü işletmelerin çalışanlarının işletmeye bağlılığı ve iş tatmini daha yüksektir.
- Pazaryönlü işletmelerin çalışanlarının verimliliği daha yüksektir.

2. Postmodern Pazarlama

Postmodern pazarlama yaklaşımı, modern pazarlama yaklaşımının geçerli olduğu dönemden sonraki yeni dönemi açıklamaktadır.

Bu anlayış insan yaşamının sembolik yönlerine önem vermekte, kişisel deneyimlerin insan yaşamının anlamlı bir parçası olduğunu ileri sürmekte ve insanı hem bilişsel hem de estetik bir nesne olarak tanımlamaktadır.

Post modernizm anlayışında standart davranışlar, bir örneklilik ve genellemeler reddedilir, tarz ve görünüş ön plana çıkartılır.

Postmodern Dönem Tüketici Özellikleri

- Tüketiciler, ürünler, markalar, hizmetler ve pazarlar konusunda daha bilgilidirler.
- Tüketicilerin çevre ve doğa korunması konusundaki bilinç düzeyi yüksektir.
- Tüketicilerin sağlıklarına olan ilgileri artmıştır. Ekolojik ürünlerin tercih edilmesi bu konuda örnek gösterilebilir.
- Ürün tercihinde daha az enerji tüketen modeller ön plana çıkmıştır. A sınıfı beyaz eşya, ısı kaybı az akıllı konutların tercihi gibi.
- Günlük yaşamı kolaylaştıran ürünler daha çok tercih edilmektedir.
- Alışverişte ürünün imajı önem kazanmıştır.
- Tüketici hakları konusunda bilinç düzeyi yükselmiş ve örgütlenme hızlanmıştır. Tüketiciler mükemmel ürün değil farklı ürün tercih etmektedirler.
- Tüketiciler aynı fiyata daha fazla değer elde etmeye çalışmakta ve pazarlama eylemlerin de giderek daha aktif olmaktadırlar.

3. Yeşil Pazarlama

Pazarlama eylemlerinin çevreye en az zarar verecek şekilde planlanması, örgütlenmesi ve uygulanmasıdır.

Bir başka şekilde geleneksel pazarlama yaklaşımın çevreci bir anlayışla yeniden ele alınıp tanımlanması olarak da ifade edilebilir.

Tanımdan anlaşılacağı üzere, bir taraftan tüketicilerin istek ve ihtiyaçları karşılanırken, diğer taraftan işletmenin tüm pazarlama eylemleri çevreci bir yaklaşımla düzenlenmektedir.

Yeşil pazarlamanın amaçları:

Yeni tüketim alanları yaratmadan ve sınırlı doğal kaynakları zarar vermeden kullanmak

- Doğal dengenin sağlanması, korunması, enerji tüketiminin en düşük düzeye indirilmesi konusunda ilgive dikkat çekmek
- Çevrenin uğradığı zararları engelleyecek ve çevre kirliliğini azaltacak çözümler aramak

Bu anlayışa göre ürünün kendisi, ambalajı, tasarımı, markası ve satış sonrası hizmetleri gibi unsurlar, çevreci bir anlayışla çözümlenmektedir.

Yeşil ürün; canlılara zarar vermeyen, hava–su kirliliğine sebep olmayan, doğal kaynakları daha az tüketen ve geri kazanılabilen ürün olarak tanımlanabilir.

- Çevre dostu ürünler tüketici istek ve ihtiyaçlarını tatmin eden **(Satisfaction),**
- Enerji ve kaynakların devamlılığını sağlayan **(Sustainability),**
- Canlılara, doğaya zarar vermediği şeklinde kabul gören **(Social-acceptability)** ve
- Güvenilir **(Safety)** ürünler olarak 4S şeklinde de ifade edilmektedirler.

Bu konuda CE, C, Eko Etiket, EkoTeks ve Yeşil Nokta uygulamaları örnek gösterilebilir.

4. İlişkisel Pazarlama

İlişkisel pazarlama müşterilerle sürekli olarak iletişim kurmayı amaçlayan ve işletmenin ürününün tüm ilişkiyi yönlendirdiği bir pazarlama stratejisidir.

İlişkisel pazarlamanın ***"müşterilerle sürekli olarak iletişim kurmayı amaçlayan ve işletmenin ürününün tüm ilişkiyi yönlendirdiği bir pazarlama stratejisi", "ilişkiler şebekesi içerisinde etkileşim temelli pazarlama"*** ya da ***"başarılı değişim ilişkileri oluşturmak, geliştirmek ve sürdürmek amacıyla yürütülen tüm pazarlama faaliyetleridir"*** biçiminde de tanımları yapılmıştır.

5. İçsel Pazarlama

Günümüzde işletmeler müşterilerini iç müşteriler **(çalışanlar)** ve dış müşteriler diye iki gruba ayırmaktadırlar. İçsel pazarlama özellikle emek yoğun üretimde ve hizmet sektöründe daha önemlidir. Çünkü üretilen hizmetin kalitesi, bu hizmeti veren personelin yeteneğine ve tutumuna bağlıdır.

İçsel pazarlama ***"işletme faaliyetlerini hem iç hem de dış müşterileri tatmin edecek şekilde planlamak, örgütlemek, uygulamak ve denetlemek için üstün nitelikli çalışanları bulmak, işe almak, eğitmek, muhafaza etmek ve içsel hiyerarşik iletişimi kullanarak dış müşterileri tatmin etmek"*** şeklinde tanımlanmaktadır.

6. Niş Pazarlama

Kitlesel üretim ve kitlesel pazarlama bazı müşterilerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır. İşte bu nedenle çağdaş işletmeler rekabet avantajı yakalayabilmek için pazar bölümlerinin daha alt bölümlerine ulaşmaya ve buradaki tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadırlar.

Niş pazarlama, gerçekte bir ihtiyaç olarak beliren ancak bu ihtiyacı karşılayacak ürün ve hizmetlerin bulunmadığı pazarlardaki tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamaya dönüktür. ***"Ürün ve hizmetlerin çok küçük pazarlardaki karşılanmamış ihtiyaçları giderecek şekilde üretilmesine ve pazarlanmasına, böylelikle tüketicilerin tatmin edilmesine"*** niş pazarlama denilir ***(Senbir, 2012).***

Sonuç

Pazarlama kavramının ortaya çıkışından günümüze kadar olan zaman diliminde dünyada ekonomik, politik ve sosyolojik alanda birçok değişim ve yenilik yaşanmıştır. Bu değişimler insanların yaşam tarzlarını, kültür yapılarını ve iş yaşamlarını doğrudan etkilemiştir.

Dönemsel olarak yaşanan bu gelişmeler karşısında pazarlama biliminde de süreli olarak değişimler ve yenilikler ortaya çıkmıştır.

Bu yaşanan değişimlere paralel olarak, geleneksel pazarlama yöntemlerinin de bu değişim

içerisinde yerini modern pazarlama yöntemlerine bıraktığı gözlenmektedir. Günümüz dünyasını işletmeler açısından en önemli kavramlarının başında yenilik eğilimleri gelmektedir.

İşletmelerin ulusal ve uluslararası arenada ayakta kalabilmeleri ve sürdürülebilirliklerini sağlayabilmeleri için işletmenin fonksiyonları olarak ifade edilen aşamalarında **(üretim, yönetim, pazarlama vb.)** kesinlikle yeni yönetim anlayışlarını benimsemeleri gerekmektedir.

Pazarlama bilimi için ele alırsak günümüzde modern pazarlama yaklaşımları gerilla pazarlama, nöro pazarlama, retro pazarlama, ağızdan ağza pazarlama, yeşil pazarlama ve dijital pazarlama vb. gibi yeni pazarlama yöntemlerinin işletmelerin hitap ettiği pazar ve hedef tüketici kitlesine göre en uygun pazarlama metotlarını tercih etmelerini zorunlu kılmaktadır.

Kaynakça

Cohen, W. A. (2010). Drucker ve Liderlik. İstanbul: Optimist Yayınları.

Senbir, H. (2012).. İstanbul: Rota Yayınları.

Tuncel, K. (2014). Satış Koçluğu. İstanbul: Ceres Yayınları.

Varinli, İ. (2012). Pazarlamada Yeni Yaklaşımlar. Ankara: Detay Yayıncılık.

SAĞLIK HİZMETLERİNDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNİN ÖNEMİ

Yeter DEMİR USLU*

1.Giriş

Örgütlerin amaç ve hedeflerine ulaşmak için oluşturdukları stratejik planlarında insan kaynakları yönetimi oldukça önem arz etmektedir. Etkin bir insan kaynakları yönetimi süreci, çalışan ve müşteri memnuniyetini, yaratıcılığı, yeniliği ve üretkenliği artırarak kurum performansını doğrudan etkilemektedir.

Kurum hedefleri doğrultusunda organizasyonun diğer kaynaklar ile uyumlu, etkin ve verimli yönetildiklerinde sektörde önemli bir rekabet üstünlüğü elde etmeleri insan kaynakları yönetimi yaklaşımı ile mümkün olacaktır.

Benzer şekilde sağlık, emek yoğun bir sektör olması sebebiyle insan kaynakları yönetimi kritik bir önem taşımaktadır.

Sağlık kurumlarında gerçekleştirilecek insan kaynakları yönetimi süreci ile çalışanların bireysel başarılarının artması, bilgi ve becerilerinin gelişimi, performans ve motivasyonlarının arttırılması sağlanacaktır. Aynı zamanda sağlıklı toplumlar oluşturma noktasında anahtar rol oynamaktadır.

2. İnsan Kaynakları Yönetimi Kavramının Tanımı

1950'lerde gündemde olan personel yönetimi kavramı, kurumlarda işe alma, işten çıkarma ve personel kayıtlarının tutulması gibi süreçleri ifade etmekte olup kurumlarda stratejik bir role sahip değildir.

* ***Prof. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi***

Personel işlevlerini yerine getirmek ön planda olup örgütsel kararlarda herhangi bir görev üstlenmemektedir.

1980'lerin başlarında insan kaynakları yönetiminin ortaya çıkmasıyla geleneksel personel yönetiminden, modern personel yönetimine geçiş yaşanmıştır. Bu iki kavram arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır.

Söz konusu farklılıklar aşağıda belirtilmiştir:

Tablo 1: İnsan Kaynakları Yönetimi ve Personel Yönetimi Arasındaki Farklılıklar

İnsan Kaynakları Yönetimi	Personel Yönetimi
İnsan odaklıdır.	İş odaklıdır.
Geliştirilmesi gereken bir kaynak olarak görmektedir.	Bir maliyet unsuru olarak görmektedir.
Tüm kadrolarla ilgili alanı kapsamaktadır.	Yönetici olmayan kadrolarla ilgili alanı kapsamaktadır.
Uzun vadeli stratejik anlayışla hareket etmektedir.	Kısa vadeli günlük işlere yoğunlaşmaktadır.

Kaynak: (Demirel, 2022)

İnsan kaynakları, kurumların amaçlarına ulaşmak için kullandığı temel kaynaklardan birisi olan beşeri kaynağı ifade etmektedir. Bu kavram kurum içerisindeki en üst yöneticiden en alt düzeydeki çalışanları aynı zamanda kurum dışından bulunan ve potansiyel olarak yararlanılan işgücünü de kapsamaktadır ***(Öğüt, Akgemci ve Demirsel,2004).***

İnsan kaynakları, rekabet üstünlüğü sağlama, beklentileri karşılama ve örgütün amaçlarına ulaşmasında etkisi bulunan en önemli varlıklarından birisi olduğu için insan kaynağı yönetiminin önemi her geçen gün artmaktadır. İnsan kaynakları yönetimi ise bir kurumun amaçlarına ulaşmasını sağlamak amacıyla planlanan insan kaynakları düzenlemeleri ve etkinlikleri modeli olarak tanımlamaktadır ***(Wright ve Mcmahan,1992).***

İnsan kaynakları yönetiminin doğru bir şekilde uygulanabilmesi için bazı ilkelere uygun şekilde planlanması gerekmektedir. Bu ilkeler; insan saygı ilkesi, eşitlik ilkesi, tarafsızlık ilkesi, gizlilik ilkesi, yeterlilik ilkesi ve kariyer ilkesi olarak ifade edilmektedir ***(Yılmazer, 2013).***

İnsan kaynakları yönetiminin odak noktası insan olduğu için en temel ilke, insana saygı ilkesi kabul edilmektedir. Kurum içerisindeki bireylere sorumluluk ve görevlerini yerine getiren, kuruma fayda sağlayan bireyler olmanın yanı sıra birer insan olarak değerlendirilmesini hedeflemektedir.

Eşitlik ilkesinde, kurumların çalışanların sahip olduğu din, dil, ırk, cinsiyet, mezhep gibi niteliklerine göre değerlendirilmemesi amaçlanmaktadır. Kurumun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak eşit bir kıyaslama ile seçim yapması beklenmektedir.

Tarafsızlık ilkesi, bireylerin işe alım, terfi ve performans değerlendirme süreçlerinde ön plana çıkmaktadır.

Bu ilkenin yerinde uygulanması kurum içerisindeki güven ortamının oluşturulması açısından önem arz etmektedir. Gizlilik ilkesi ise çalışanlar ile ilgili bilgilerin ve verilerin üçüncü şahıslarla paylaşılmaması olarak ifade edilmektedir.

Özlük bilgileri, performans değerlendirme raporları vb. kişilerin bilgilerinin olduğu belgeler gizlilik konusunda Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ile daha önemli bir hale gelmiştir. Açıklık ilkesi ise, çalışanların insan kaynakları yönetimi ile ilgili konularda bilgilendirildiği ilke olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışanların ücret, ödüllendirme ve performans değerlendirilme kriterlerinin çalışanlar ile önceden paylaşılarak çalışanlardan bu yönde davranış sergilemeleri noktasında teşvik edecektir. Kurumların insan kaynakları politikalarının başarılı olması bu ilkeyle ilişkilendirilmektedir. Yeterlilik ilkesi, işi bilgi ve beceri açısından ehline vermek olarak ifade edilebilir.

Bu anlayış sadece kuruma girerken değil, sonrasında da yapılacak olan faaliyetleri içermektedir. Bu ilkenin temelinde "hak etme" kavramı ön plana çıkmaktadır. Kariyer ilkesi, çalışanları işe alım ve terfi süreçlerinde bilgi beceri ve yetenekleri doğrultusunda yetkinliklerinin dikkate alındığı ilkedir. Kariyer bireylerin çalıştığı süre boyunca makam, mevki ve konumlarına yönelik gerçekleştirdiği faaliyetler olarak ifade edilmektedir. Kariyer kavramı hem çalışan hem kurum açısından önem arz etmektedir. İnsan kaynakları yönetiminin amaçları aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Aktan, 2011):

- Kurum için ihtiyaç duyulan çalışanları en verimli ve iyi şekilde kullanmak,
- Kurum içerisinde çalışanları uzmanlık ve bilgi becerilerine göre istihdam etmek,
- Çalışanların performansları doğrultusunda hak ettikleri terfi ve pozisyonlara yükselmelerini sağlamak,
- Kurumun başarısını arttırmak için çalışanları motive ederek, çalışanları olumsuz yönde etkileyecek faktörleri ortadan kaldırmak,
- Ücret ve maddi teşvikler belirlenirken hakkaniyetli davranmak, çalışanların performanslarına dayalı ücret belirlemek.

Kısaca insan kaynakları yönetimi çalışanın maddi, manevi ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayarak, kurumun ihtiyacı olan pozisyona doğru adayı yerleştirir ve çalışanları eğitmektedir. Hem kuruma hem de çalışana katkı sağlayan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Sağlık İşletmelerinde İnsan Kaynaklarının Önemi

Sağlık, birey ve toplum için vazgeçilmez bir olgudur. Sağlık hizmetlerinin temel amacı birey ve toplum sağlığını korumaktır.

Ülkelerin sağlık düzeyinin yüksek olması gelişmişlik düzeyini doğrudan etkileyen kriterlerden birisi olarak ifade edilmektedir.

Sağlık sektöründe kurumların varlıklarını sürdürmeleri için kaynakların en etkin şekilde kullanımı önem taşımaktadır.

Etkin faaliyetleriyle sağlık hizmetine doğrudan katkısı olan sağlık çalışanlarının her açıdan teknik ve bilimsel olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu doğrultuda insan kaynakları yönetimi süreci ortaya çıkmaktadır. İnsan kaynakları yönetimi sürecinde yer alan insan kaynaklarının planlanması, insan kaynağını bulma, seçme ve işe alma süreçleri, iş değerleme, eğitim-geliştirme faaliyetleri, kariyer yönetimi, performans değerlendirme, ücret değerlendirme ile iş güvenliği ve işgören sağlığı gibi temel fonksiyonların sağlık kurumları tarafından uygulanması son derece önem arz etmektedi***r (Sunter, 2019).***

İnsan Kaynakları Planlaması: Sağlık kurumlarında insan kaynaklarının planlanması, sunulan sağlık hizmetlerini gerçekleştirmek üzere sağlık çalışanlarının yeterli donanım, yüksek nitelikte, düzgün bir dağılımla ve doğru zamanda istihdam edilmesi olarak tanımlanmaktadır ***(Kavuncubaşı ve Yıldırım,2010).***

İşe Alma: İnsan kaynağı seçiminin temel amacı kurum için aranan özellikteki adayların işe alınmalarının sağlanmasıdır. Adaylar arasında en uygun olanının seçilmesi karar verme sürecini gerektirmektedir ***(Çavdar ve Çavdar, 2010).***

İnsan Kaynağı Bulma: İnsan kaynağı bulma sürecinde kurumların kullanacağı kaynaklar iç ve dış olmak üzere iki şekildedir. İç kaynaklar, sağlık kurumunda çalışan mevcut personeli ifade etmektedir. Kurum içerisindeki pozisyon açıldığında mevcut çalışanlar arasından en uygun kişi seçilmektedir. Ya da kurum içerisinde terfi veya terfi dönüşümü söz konusudur. Dış kaynaklardan personel sağlamanın katkısı ise seçenekler arasından uygun kişinin bulunması ve bu kişinin ekibe katılımı ile yeni düşüncelerin işletmeye girmesi olarak ifade edilmektedir. Bu yöntemin dezavantajları ise maliyetin artması, her zaman uygun aday bulunamaması ve işe adaptasyon sorunlarının ortaya çıkmasıdır ***(Tunçer, 2016).***

İş Değerleme: İş değerleme kurumdaki mevcut işler arasındaki değer farklılıklarını ortaya çıkaran bir karşılaştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Bu yöntem ile gerçekleştirilen faaliyetlerin önem sırası belirlenerek temel bir iş yapısı oluşturulması gerekmektedir. Böylece iş değerlemeyi objektif ve bilimsel bir yöntem olarak kabul etmek mümkün olacaktır ***(Uyargil ve ark.,2009).***

Eğitim-Geliştirme Faaliyetleri: Kurumlar, yeni başlayan çalışanlar için uygun eğitim programları düzenlenmektedir. Bu verilen eğitimler doğrultusunda çalışanın bilgisini arttırmak, becerisini geliştirmek ve ortama uyum sağlaması kolaylaştırılmaktadır. Çalışanlar için planlanan eğitimin amaçları arasında kurumsal etkinliğin artması, hizmet kalitesinin iyileştirilmesi, gerekli olan bilgilerin çalışanlara verilmesi ve kurum kültürüne adapte olması yer almaktadır ***(Keyik,2014).***

Ücret Değerlendirme: Kurumların insan kaynakları sistemlerini başarılı bir şekilde uygulayabilmeleri ve kurum hedefleri doğrultusunda olumlu sonuçlar elde etmesinde ücret yönetimi sisteminin olması kritik bir önem taşımaktadır. Bireylerin aldıkları ücretin ne zaman artış olacağını, artış olması için nelere dikkat edildiğini, performanslarının ücrete nasıl yansıtıldığını ve statülerine ilişkin ücret standartlarının ne olduğunu bilmeleri gerekmektedir. Aksi halde bireylerin kuruma olan güven duygularında zedelenme olabilir.

Performans Değerlendirme: Performans değerlendirme, çalışanın sorumluluklarının incelenerek değerlendirildiği ve elde edilen sonuçların çalışanlarla paylaşılması olarak ifade edilmektedir. Tüm kurumlarda olduğu gibi sağlık kurumlarında da performans değerlendirme gerçekleşmektedir. Çalışanların görev ve sorumluluklarını ne kadar yerine getirdiğini ortaya koymak için sağlık kurumlarında performans değerlendirilmesi yapılmaktadır. Yapılan değerlendirmeler sonrasında çalışana yapılan geri bildirim

ile personelin geliştirmesi gereken yönleri belirtilerek kurum içerisindeki iletişimin güçlenmesine katkı sağlamak amaçlanmaktadır ***(Sunter,2019).***

İş Güvenliği ve İşgören Sağlığı: Dünya Sağlık Örgütü ve Uluslararası Çalışma Örgütü' ne göre bir kurumda bulunan tüm çalışanların sadece bedensel değil, ruhsal ve toplumsal sağlık ve refahlarının en üst seviyeye yükseltilmesi ve bu yükseltilen seviyenin korunması temel esas olarak kabul edilmektedir. Kurumun çalışma şartlarını, çevresinin ve hizmetin getirdiği bireyin sağlığı olumsuz yönde etkileyecek tüm sonuçların ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir. Bireylerin çalışma ortamlarında sağlığını olumsuz etkileyecek olan risk faktörlerinin ortadan kaldırılmasına ek olarak hem bedensel hem de ruhsal sağlığının korunduğu kurumlarda çalışma ortamı yaratılması da önem arz etmektedir ***(Karacan ve Erdoğan, 2011).***

Karmaşık yapılı, uzmanlık düzeyi yüksek ve yoğun rekabetin olduğu kurumlar için kalifiye çalışan son derece önem taşımaktadır.

Sağlık kurumlarını başarılı olması için ihtiyaç duyulan insan gücünü doğru analiz ederek, istihdam etmesi gerekmektedir.

Bunun dışında kurumun mevcut durum değerlendirmesi yaparak, geçmiş yıllardan elde ettiği veriler ile gelecekte gelişmelerde nasıl bir yol izleyeceğini belirlemesi gerekmektedir.

Etkin bir planlama ile sağlık çalışanlarından kuruma fayda sağlayacak en iyi sonuçlar elde edilecektir.

4. Sonuç

Değişen rekabet koşullarında kurumların varlıklarını sürdürebilmeleri için kaynaklarını etkin ve verimli kullanmaları gerekmektedir. Bu doğrultuda insan kaynaklarının değeri kullanılan diğer kaynakların değerinden daha önemli hale gelmiştir.

Kurumların sahip olduğu insan kaynağı fark yaratma aracı haline gelmiştir. Bu sebeple insan kaynakları yönetiminin stratejik bir yaklaşımla ele alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Günümüzde belirlenen insan kaynakları yönetimi yaklaşımı, kurumun işleyişinin merkezinde insan unsuru bulundurmaktan geçmektedir.

Kurumlar, güçlü stratejilere, kurum kültürüne duyarlı ve özgürce düşünen çalışanlara sahip olduğu için başarılı olmaktadır.

Yani insan kaynakları yönetiminde bireylere yönelik çalışma koşullarının sağlanması ön plana çıkmaktadır. Tüm kurumlarda insan kaynakları yönetimine önem verilmelidir.

İnsan kaynakları planlanmasının yapılması ve bu işin alanında uzman kişilerce yürütülmesi ve geliştirilmesi gereklidir.

Çalışanlara eğitim verilmesi, kariyer planlaması gibi konularda çalışanlardaki eksikliklerin giderilmesi, kurumların daha verimli ve etkin bir şekilde yönetilmesi için büyük önem arz etmektedir.

5. Kaynaklar

Demirel K. (2022). Stratejik İnsan Kaynakları Yönetiminin Örgütsel Yenilikçilik Üzerine Etkisi: Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama. (Masters's thesis, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Öğüt, A., Akgemci, T., ve Demirsel, M.T. (2004). Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi Bağlamında Örgütlerde İşgören Motivasyonu Süreci. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (12), 277-290.

Wright, P. M. ve Mcmahan, G. C. (1992). Theoretical Perspectives for Strategic Human Resource Management. Journal of Management, 18(2), 295–320.

Yılmazer, A. (2013). İnsan Kaynakları Yönetimi ve Örnek Olaylar. Seçkin Yayıncılık.

Aktan, Ç.C. (2011). Organizasyonlarda İnsan Yönetimi: İnsan Mühendisliği. Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 3(2), 402-403.

Sunter, M. (2019). Sağlık Kurumlarında İnsan Kaynakları Yönetiminin Önemi. Verimlilik Dergisi, (3), 143-160.

Kavuncubaşı, Ş. ve Yıldırım, S. (2010). Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi, 2. Baskı, Ankara, Siyasal Kitabevi, sayfa: 363-379.

Çavdar, H. ve Çavdar, M. (2010). İşletmelerde İşgören Bulma ve Seçme Aşamaları, Journal of Naval Science and Engineering, Vol. 6, No.1, sayfa: 79-93.

Tunçer, P. (2016). İnsan Kaynakları Yönetimi, 2. Baskı, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Sayfa: 135-256.

Uyargil, C., Adal, Z., Atalay, D. İ., Acar, A. C., Özçelik, O. A., Dündar, G., Sadullah, Ö., Tüzüner, L. (2009). İnsan Kaynakları Yönetimi, 4. Baskı, Beta Basım Dağıtım A.Ş., 2-347.

Keyik, H., (2014), Sağlık Kurumlarında İnsan Kaynakları Yönetimi ve Eğitim-Geliştirme Faaliyetleri, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, sayfa: 3-37.

Karacan, E., Erdoğan, Ö. N. (2011). İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğine İnsan Kaynakları Yönetimi Fonksiyonları Açısından Çözümsel Bir Yaklaşım, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (21) 2011 / 1,102-116.

5 ARALIK "DÜNYA TOPRAK GÜNÜ" VE ÖNEMİ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Vedat SADİOĞLU*

Giriş

Uluslararası Toprak Bilimleri Birliği'nce **(IUSS),** 2002'de toprağın insan sağlığı ve doğal hayatın devamı üzerindeki önemine dikkat çekmek amacıyla 5 Aralık, **'Dünya Toprak Günü'** olarak kabul edilmiştir.

2013 yılında ise Birleşmiş Milletler ***(BM)*** 68. Genel Kurulunda, Gıda ve Tarım Örgütü'nün **(FAO)** talebiyle, 5 Aralık, **"Dünya Toprak Günü"** olarak resmen kabul edilmiştir.

Milli ekonominin temelinin tarım olduğunu her fırsatta dile getiren **Mustafa Kemal Atatürk,** toprağın önemini şu sözüyle ifade etmiştir; ***"Toprak o kadar cömert ki, dökülen her damla***

Resim 1: Atatürk, tarımda ilk kooperatifleşmeyi 1936'da Silifke'de başlatmıştır. Üstelik ilk kez, modern tarım ve yöntemlerinin uygulanmasına da rehberlik etmiştir.

Araştırmacı Yazar (vsadioglu1960@hotmail.com)

alın terinin karşılığını verir." **Atatürk,** memleketi iklim, su ve toprak verimi bakımından ziraat bölgelerine ayırmak gerektiğine işaret etmiştir. ***"Ciddi etütlere dayalı bir ziraat siyaseti tespit etmek ve ziraat rejimi kurmak lazımdır"*** ifadesiyle de, insan hayatı ve sürdürülebilirliği için hayati öneme sahip olan toprağın, hepimiz tarafından korunması ve gelecek nesiller için işlenmeye devam edilmesinin sağlanması gerektiğini vurgulamıştır.

Resim 2: Dünya Toprak Günü'nün kutlanmasının amacı; insanları toprakla bütünleştirmek ve insan hayatında en kritik öneme sahip olan toprağın değerini küresel anlamda ortaya koymaktır.

Günümüzde nüfus artışı, aşırı ve çarpık yapılaşma ve sanayileşme, turizm, ulaştırma ve kentleşme nedeniyle toprak ve su kaynakları üzerindeki baskı giderek artmaktadır.

Erozyon, çölleşme, küresel ısınma, bilinçsiz ilaç ve gübre kullanımı da tarım arazilerine ve toprağa zarar vermektedir. Bu açıdan, en stratejik sektörlerden biri olan tarımın en temel sermayesi durumunda olan toprağı korumak, sürdürülebilirlik açısından çok önemlidir.

Toprak Nedir, Neden Önemlidir?

Toprak; dinamik, üç boyutlu ve canlı bir ortamdır. Toprak, tüm canlılar için mutlak gereklidir ve doğada eşdeğeri yoktur, ancak kısa sürede ve kolayca kaybedilebilecek kıt bir kaynaktır. Belirli iklim ve bitki örtüsü altında çok uzun sürelerde oluşabilir. Toprakların sağlıklı olabilmesi için toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerinin iyi olması gerekir. Toprak, organik maddece

Resim 3: Toprak, geleceğimiz için en değerli varlığımızdır. Toprak, dünyamızın biyolojik çeşitliliğinin 4'te 1'ine ev sahipliği yapmaktadır.

ne kadar zengin ve biyolojik aktivitesi yüksekse o kadar sağlıklıdır.

Tarıma elverişli 1 cm. kalınlığında bir toprak tabakası, ortalama olarak 100 ile 1000 yıl arasında oluşur. Elbette 1 cm kalınlığında bir toprak tabakasında tarım yapılması mümkün değildir. Yapılan araştırmalara göre 40-50 cm'lik bir toprak tabakasının oluşabilmesi için en az 20-25 bin yıllık bir sürenin geçmesi gerekecektir. Kısacası toprak, yaşamımızın en önemli unsurudur ve kaybedilmesi durumunda tekrar yerine konulması mümkün değildir. Öyleyse toprağı çok iyi korumalı ve özenle kullanmalıyız.

Özellikle erozyonun fazla olduğu bölgelerde, **'toprak işlemesiz'** veya **'azaltılmış toprak işlemeli'** tarım şeklinde yapılan korumalı tarım yaygınlaştırılmalıdır. Üstelik gıda güvencesi için de toprak olmazsa olmazdır.

Dünyada artan nüfusa gıda sağlamak amacıyla daha geniş toprak kaynaklarına ihtiyaç duyulmaya ve fazla üretim için de topraklar yoğun kullanım altına alınmaya başlanmıştır. Bir yandan da artan nüfusun baskısı sonucunda verimli toprak kaynaklarında bozulmalar ve yapılaşma sonucunda ise alansal kayıplar etkilerini göstermektedir.

Toprak kaynaklarına olan ihtiyaçların artması, dünyadaki birçok ülkenin topraklarını detaylı olarak haritalayarak, toprakları yeteneklerine göre kullanma gereğini doğurmuştur. Toprak kaynaklarının daha iyi yönetilme ihtiyacının ortaya çıkması 'Toprak Bilimi'nin önemini artırmıştır. Türkiye'de toprak bilimi ile ilgili çalışmaların 50-60 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır.

Toprak bilimcisi ve uzmanlarının yetişmesi sonucunda ülke toprakları hakkında yapılan çalışmalar ivme kazanmış ve Topraksu teşkilatının 1970'te kurulmasıyla birlikte Türkiye toprakları bilimsel olarak incelenmeye başlamıştır.

Türkiye'de Toprağın Kullanımı

Binlerce yıldır sayısız uygarlığa ev sahipliği yapan Anadolu toprakları yorgun ve yoksuldur. Gıdamızdan giysiye, suyumuzdan temiz havaya yaşamı var eden topraklarımız sayısız tehdidin altında bulunmaktadır. Toprak kayıpları; biyolojik çeşitliliği, su tutma ve karbon depolama

Resim 4: Fidan dikmekteki amaç; geleceğimiz olan çocuklara doğa ve toprak bilinci ile ağaç sevgisini aşılamaktır.

kapasitesini azaltıyor. Toprak kayıpları gıda güvenliğimizi tehdit ediyor. Arazi tahribatı önlenmelidir; bozulumu engellemek, zorunlu ise azaltmak, doğada açtığı yaraları yenileme çalışmalarıyla iyileştirmek temel görevimiz olmalıdır. Bu uygulamalar için yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır.

Çevre Kanunu, Orman Kanunu, Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu, Mera Kanunu'nda arazi bozulumunu kolaylaştıran istisnai maddeler yerine, korumayı temel alan ve tahribata asla izin vermeyen hükümler yer almalıdır.

Topraklarımızın karşı karşıya kaldığı en önemli tehdit, tarım alanlarının amaç dışı kullanımı, doğa koruma alanlarının tahribatı, erozyon, yanlış arazi yönetimi gibi konulardır.

TEMA Vakfı'nın gayretleriyle 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'nun yasalaşması ve 2017 yılı itibariyle de **'Büyük Ovalar'**ın ilan edilmesi ile toprak varlıklarının ve tarım alanlarının korunması için önemli bir aşama kaydedilmiştir.

Yasa kapsamında kurulan Toprak Koruma Kurulları, toprak ve tarım alanlarının yerel ölçekte korunması için önemli bir araçtır. Birçok ilde **TEMA** Vakfı temsilcileri, kurullara katılarak tarım arazilerinin, amaç dışı kullanımından korunması amacıyla çalışmalar yürütmektedirler.

Ülkemizin gıda güvencesinin sağlanması ancak tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilmesi ile mümkündür.

Tarım alanlarındaki azalmanın önlenmesi ise toprak ve tabiat sevgisiyle büyüyen nesillerin toprağa sahip çıkmasıyla mümkün olacaktır.

Toprak sevgisi ve toprağı koruma bilinci, daha ilkokul düzeyinde eğitim ve öğretim müfredatına girmelidir.

Türk çiftçisi bilgi birikimi, tecrübesi ve üretme azminin yanı sıra, toprağını en iyi şekilde koruyacak bilince sahiptir.

Ayrıca ülkemizin ihtiyacı olan gıdayı üretecek, ihracat hedeflerini gerçekleştirecek azim ve

Resim 5: Her yıl dünyada 50,000 kilometre kare toprak kaybediliyor. Avrupa'da ortalamada saatte 11 hektarlık toprak, büyüyen şehirlerin altında kalıyor. Uzmanlara göre yalnızca 60 yıllık üst toprak (yüzey toprağı) kalmış durumdadır.

kararlılıktadır. Yeter ki üzerinde üretim yapılacak bereketli topraklarımız herkes tarafından korunabilsin.

Çözüm Önerileri

Her yıl kutlanan 5 Aralık **'Dünya Toprak Günü'**nde toprak ve tarım konusuna vurgu yapılır. İlgili devlet kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları, tüm Türkiye'de etkinlikler düzenler. Kamuoyunun bilinçlendirilmesi için toprak hakkında okullarda etkinlikler yapılır. Böylece, başta toprak kayıplarına dikkat çekilerek, erozyonla mücadele ve toprağın önemi öne çıkartılmaya çalışılır. Toprak ve beslenmenin birbiriyle yakından ilişkili olduğuna değinilir. Bizler de üzerimize düşen görevleri yapmalı ve toprağın bilinçli kullanılmasına özen göstermeliyiz.

Bu amaçla:

- Tarımsal üretimin ana kaynağının toprak olduğunu unutmamalıyız.
- Erozyon, yapılaşma, turizm, madencilik ve ulaştırma nedeniyle kaybedilen birinci ve ikinci sınıf tarım arazilerinin, gelecekte başka bir krizin (gıda krizinin) habercisi olduğunu hatırlamalıyız.
- Yaşanan salgın günlerinde daha da iyi anladığımız beslenme ihtiyacımızı karşılamamızı sağlayan tarım alanlarımızı verimli kullanmalıyız.
- Toprak ekosistemine uygun uygulamaları teşvik etmeli, toprağın yapısını bozacak, verimini azaltacak her türlü uygulamadan kaçınmalıyız.
- Tarım arazilerimizi ve verimli ovalarımızı koruyacak olan son Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 25 ovamız daha eklenerek 315 büyük ovanın tarımsal SİT olarak ilan edilmesi, toprağı korumak için atılmış önemli adımdır. Bu alanların sayısını artırmalıyız.
- Toprak Koruma Kurulları, verimli arazileri koruyacak şekilde ve çok etkin çalıştırılmalıdır. Ziraat Odalarının ve STK'ların da temsilcileri bu kurullarda görev almalıdır.

Sonuç

Dünya Gıda ve Tarım Örgütü **(FAO),** dünya topraklarının 3'te 1'inin bozulmuş olduğunu bildirmektedir. Gizli bir tehlike olan toprak kirliliği nedeniyle, daha fazla toprak kaybetme riskiyle karşı karşıyayız. Toprak kirliliği görünmez olabilir, ancak herkes ve her yer etkilenir. Toprak kirliliği; yediğimiz yiyecekleri, içtiğimiz suyu ve soluduğumuz havayı zehirleyen dünya çapında bir sorundur. Küresel ölçekte bir veri bulunmadığından sorununun varlığı ise hala tam olarak bilinmemektedir.

Özellikle 2000'li yıllardan sonra artan doğal afetler, sıra dışı iklim olayları ile bu karşı görüş tamamen etkisini yitirmiş, tarım ve gıda tüm dünyada öncelikli bir konuma gelmiştir. Son yaşanan pandemi ise bu önceliğin stratejik değerini artırmıştır. Artık gıdanın ve gıda üretiminin sağlandığı doğal kaynaklar her zamankinden daha kıymetli hale gelmiştir. Şüphesiz bu kaynaklardan birisi de topraktır.

Uluslararası Toprak Bilimleri Birliği **(IUSS),** 2015 yılında aldığı bir kararla, 2015-2024 yılını, **"Uluslararası Toprak On Yılı"** ilan etti. Toprağın sağlıklı yaşam ve çevrenin korunmasındaki öneminin sürekli olarak korunması amaçlandı. Ayrıca bu amaca uygun olarak, dünya çapında faaliyetler üstlenme zorunluluğunu kabul etti. Ulusal ve uluslararası düzeydeki tüm faaliyetlerin

devamlı olması konusunda ülkelerle işbirliği kararlaştırıldı. **IUSS**'nun kuruluş amacı; toprak biliminin tüm dallarını desteklemek ve dünya çapındaki tüm toprak bilimcilerini çalışmalarında desteklemektir.

Bilindiği üzere dünyamızın nüfusu her geçen gün artmakta olup, 2050 yılında 10 milyarı bulması öngörülmektedir. Bununla beraber ihtiyaçlar ve tüketim talebi de hızla büyümektedir. Kentleşmede %68 artış öngörüsüne karşın, gıda üretiminde %60'lık artış zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan baktığımızda; yanlış kullanım uygulamaları, sanayileşme ve küresel ısınma gibi nedenlerle, doğal üretim kaynakları risk altında olup, azalmaktadır. Sadece küresel ısınmanın 2050 yılında kadar %20-40 verim düşüşüne neden olması beklenmektedir. Mevcut sanayi uygulamalarıyla 2050 yılında oluşacak gıda talebinin karşılanması, için %67 oranında daha fazla tarımsal arazi gerekmektedir. Dolayısıyla tüm bu perspektif karşısında, 'toprak' başta olmak üzere mevcut doğal üretim kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması son derece önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- 'Türk Çiftçisinin Sesi', Türkiye Ziraat Odaları Birliği Aylık Yayını, Sayı:156, Tarih:Aralık 2021, Ankara.
- https://mersin.tarimorman.gov.tr/Haber/1310/5-Aralik-Dunya-Toprak-Gunu(Erişim Tarihi:07.10.2022).
- https://kirsehir.tarimorman.gov.tr/Haber/351/5-Aralik-Dunya-Toprak-Gunu(Erişim Tarihi:07.10.2022).
- https://www.gidahatti.com/haber/11587023/5-aralik-dunya-toprak-gunu(Erişim Tarihi:07.10.2022).
- https://dosder.org.tr/5-aralik-dunya-toprak-gunu (Erişim Tarihi:07.10.2022).
- https://www.fao.org/turkiye/tr (Erişim Tarihi:07.10.2022).
- https://www.tarimorman.gov.tr/ 5-Aralik-Dunya-Toprak-Gunu(Erişim Tarihi:07.10.2022).
- https://www.tema.org.tr/calismalarimiz/savunuculuk-ve-cevre-politikalari/arazi-kullanim-politikalari (Erişim Tarihi:07.10.2022).
- https://www.toprak.org.tr/tr/topragi-taniyalim (Erişim Tarihi:08.10.2022).
- https://www.tzob.org.tr/basin-odasi/haberler/5-aralik-dunya-toprak-gunu(Erişim Tarihi:08.10.2022).
- http://www.agri.ankara.edu.tr/5-aralik-dunya-toprak-gunu (Erişim Tarihi: 30.10.2022).
- https://www.tarimtv.gov.tr /5-aralik-dunya-toprak-gunu-kutlamasi(Erişim Tarihi: 30.10.2022).
- http://www.turktarim.gov.tr/EDergi/273/mobile/html5forpc.html (Erişim Tarihi:30.10.2022).
- https://www-iuss-org.translate. goog/international-decade-of-soils (ErişimTarihi:30.10.2022).

RESAT İZBIRAK : Bir Büyük Coğrafyacı

Emrullah GÜNEY*

Bir bayram günüydü. Evden çıktım, kentin orta yerine, Kale çevresine doğru yürüdüm. Baktım davul zurna çalınıyor. Çocuklar sevinç içinde koşturuyorlar. Anamın verdiği bir mecidiye *(20 kuruş)* cebimde, yitirmemek için sıkı sıkı tutuyorum, elim cebimde. Yürüdüm. Koca kalpaklı adamlar birikmiş, bazılarının önünde defter var…İnsanlar yaklaşıp altın, saat, pangınot *(banknot),* madeni para veriyorlar. Tanıdığım bir bakkal emmi de oradaydı.

Sordum, ne oluyor diye. İzah etti. Yunan Ordusu Ankara'ya yaklaşmış. Bizim askerlerimiz için yardım topluyormuş o kalpaklı emmiler. Birden, içimde bir ferahlık duydum, hiç düşünmeden cebimdeki bir mecidiyemi teslim ettim.

Adımı sordular, söyledim. Deftere yazdılar. Eve geldim. Annem, paramı nasıl harcadığımı sordu. Anlattım. Baktım; ağlıyor. Beni kucakladı, öptü***" İyi yapmışsın, aferin! "*** dedi.

Küçük Reşat'ın anlattığı olay **TEKALİF-İ MİLLİYE** çalışmasıdır. **TBMM** Reisi, Başkumandan Kemal Paşa'nın halkımıza duyurduğu yardım isteğidir.

Baba Cevdet Bey; anne Tayyibe Hanım…Padişah Mehmet Reşat'ın adı verilmiş doğan çocuğa. 1911 Harput … Reşat, 1921'de Sakarya Savaşı öncesinde , ailesinin Kayseri'ye taşınmış olması nedeniyle buradadır; Erciyes'in gölgesinde.

Reşat ilk, orta,l iseyi bu kentte okur. Kayseri Lisesi'ni bitirdiğinde ev sorumluluğunu üstlenmiş bir delikanlıdır; evlendirilmiştir.

Dr., emrullahguney@gmail.com

İstanbul Üniversitesi Coğrafya Darül Mesaisi'ne kaydolur. 4 yılda bitirir. 1934'te aile İzbırak soyadını alır. O yıl, Avrupa'ya gönderilen öğrencilerin arasındadır *(Sedat Alp, Ekrem Akurgal gibi)*. Berlin Üniversitesi'nde yeniden öğrenci olur. Hitler Nazizmi yıllarıdır. 2. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine, doktorasını bitiremeden Ankara'ya döner. Türkiye'ye sığınmış olan Ord. Prof. Dr Herbert Louis gözetiminde tezini tamamlayarak Dr. unvanını kazanır.

……..

İlk,orta,lise öğrenciliğimde Göre'deki evimizde elden ele geçen bir kitabın yazarının, gün gelecek benim öğretmenim olacağını düşünemezdim.

Osman Emmim, Göre Muhtarı. 1952-53'te Halkevleri kapatılıyor ve tüm mallarına el konuluyor. Göre Halkevinde ne var? Kitaplık var. Nevşehir'den gelen bakkallar çuvallara doldurup götürüyorlar. Zeytin, helva sarmak için. Muhtar emmim bazı kitapları kurtarıyor, alıp eve getiriyor. Onlardan biri işte bu: **YURDUMUZDA NASIL YERLEŞMİŞİZ**. Küçük boy, ak kara resimli, güzel bir kitap. Yazarı ***Doç. Reşat İzbırak…***

1964 yılının Ekim ayında artık üniversite öğrencisi olmuştum. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ne kaydımı yaptırmıştım. Alnında **''Hayatta en büyük mürşit ilimdir''** yazan pembemsi Ankara taşından yapılmış görkemli yapı, 4 yıl boyunca benim ocağım, yurdum, yuvam, meskenim olacaktı. Kitaplıklarında zaman geçirecek, yalnız coğrafya değil, etnoloji, Fransızca bölümlerinin derslerini de izleyecektim.

Ankara'da, Reşat İzbırak adını ilk nerede gördüm ?

Fakülteye girişte geniş boşlukta-hol-cam kaplı büyük kutularda kitaplar sergileniyordu. Tarih, arkeoloji, etnoloji, paleontoloji, sanat tarihi, Türk Dili ve edebiyatı konulu eserler…

Günümüzde lise coğrafya kitaplarında jeomorfoloji tanıtılır. Biz bunu görmemiş, öğrenmemiştik. Çünkü ders kitaplarımızda bu terim geçmiyordu. **DTCF** çıkışlı coğrafya öğretmenimiz Muzaffer Sofuoğlu, Ahmet Akyürek de bu konuda bilgi vermemiştiler.

Kitapların arasında ***Reşat İzbırak*** 'ın eserleri de vardı :

Uzunyayla,

Yukarı Kızılırmak Havzası,

Cilo Dağları,

Develi Ovası gibi…

17 yaşında çocukluğun sonunda bir genciz. Dünya görüşümüz sınırlı. Hayretler içindeyiz.Bir insan nasıl bu denli çok kitap yazabilir ?

Daha kendisini görüp tanımadan, kitaplarından sevdim büyük Hocamızı.

Coğrafya Bölümü en üst kattaydı. Çıktım, adının sonradan Dr. Özdoğan Sür olduğunu öğrendiğim genç bir asistan kitap okuyordu. Yanında bir hanım vardı. Onun da adının Ayhan Onur olduğunu ilerleyen günlerde öğrenecektim.

Özdoğan Bey'e kitaplardan söz ettim. Dolabı açtı, Reşat Bey'in tüm kitaplarını masanın üstüne koydu. Bedellerini hesapladı. Ödedim. Ucuzdu. 600 Tl aylığı olan öğretmen babamın gönderdiği 200 TL içinden kitaba kolayca para ayırabilecektim demek ki.

Kitapları çantama koydum. Gururla, sanki kuyum işi eserleri taşırmışçasına taşıdım.

Bunları tümüyle okuyacak, vaktimi iyi değerlendirecektim. Kendime söz verdim: Asla boş durmayacaktım.

Yücel ağabeyimin Cebeci'deki evine varınca kitapları özenle çıkardım çantadan. İlk incelemede fotoğraflara baktım. Açıklamaları okudum. Haritaları gözden geçirdim. Kitapların bazılarında yalnızca Dr., bazılarında Doç. Dr. yazıyordu.

Demek, hocamız daha 1940'lı yıllarda Anadolu yollarına düşüp incelemeler yapmıştı. Hayranlığım giderek arttı.

…….

Ders programını gözden geçirdim. Bölümün dar geçeneğindeki camlı dolaplarda duyurular vardı. Cep defterime kaydettim. Hangi gün hangi dersleri göreceğiz, öğrendim.

Teorik ve pratik dersleri vardı İzbırak Hocamın. Hafta içinde Analitik ve Umumi Jeomorfoloji , cumartesi günü de 11-13 arasında Taş Laboratuarı *(Bu derse asistanları da katılıyordu).*

Reşat Bey'in ilk dersinde ben bir gerginlik duyuyordum.

Bunca kitaplar yazmış bir insan acaba nasıl ders anlatacaktı ?

1964 yılında 52 yaşındaydı Hocam. İlk ders Tarhan Dersanesindeydi. Anfi biçimli geniş. Ünlü şair ***Abdülhak Hamit***'in adı verilmiş.

İlk kez orada gördüm Onu. Canlı, çevik, gülümseyerek sıraların arasından geçti, kürsüye ulaştı, bir süre koca salonu gözden geçirdi.

Biz bekliyoruz. Nasıl giriş yapacak derse !

'' Günaydın evlatlarım !"

Ürkek, çekingen , karmakarışık sesler yükseldi öğrencilerden.

'' Günaydıın, sağoool !"

Reşat Bey, çantasını kürsünün yanındaki uzun masaya koydu. İçinden kitaplarını çıkardı. Tebeşir kutularını çıkardı. Bunlar mavi, kırmızı,sarı boyaklı tebeşirlerdi.

Upuzun kara tahtaya büyük harflerle **JEOMORFOLOJİ** yazdı. İşlek, bitişik harflerle. 1928'de Osmanlıcadan yeni Türk harflerine geçenlerin ortak yazı biçemi…Bir yaş küçük babam da aynı işleklikte yazardı yazılarını…

Jeomorfoloji nedir, nasıl bir bilimdir? Bir ders boyunca anlattı Reşat Bey.

Tebeşirlerle güzel şekiller çizdi. Açıklamaları hep öz Türkçe. Terimlerin Almanca mı, Fransızca mı olduğunu da belirtiyor.

Daha ilk derste sevdim Reşat Bey'in ders anlatım tekniğini ve dersin kendisini.

Hep en önde oturarak, dikkatle dinleyip harita, metod defterime boyaklı kalemlerle şekiller çizerek.

Dersler ilerledikçe, yalnız dinlemekle öğrenmenin yeterli olmadığının ayırdına vardım. Araştırdım ve anladım ki, Reşat Bey'in ders kitapları var. Ankara'daki özel basımevlerinde çıkarıldığı için onlar Fakülte girişinde sergilenmiyordu.

Bir ders sonrası, Hocamı izledim. Odasına girdikten birkaç dakika sonra kapısını tıklattım. Ders

anlatarak yorulmuş olmalı, çay içiyordu.

Gülümseyerek yüzüme baktı.

Birden, Onu bir yakınım, ailemden biri gibi duyumsadım.

'' Hocam, eserlerinizi almak istiyorum, '' dedim.

Gülümsemesine mutluluk eklendi. Bunu izledim. Dolabı açtı. 4 kitap çıkardı:

Analitik ve Umumi Jeomorfoloji, Sular Coğrafyası I-II, Taşları Tanıma Bilgisi, Bitki Coğrafyası.

'' Aferin," dedi. *'' Görüyorum, sen hevesli bir gençsin. En ön sırada oturup dersimi dinliyorsun, notlar alıyorsun."*

Beni tanıdığına sevinmiştim.

''Bir kitabım daha var. Fakat onun dağıtımını Harita Umum Müdürlüğü yapıyor: Sistematik Jeomorfoloji. O müessese nerede, biliyor musun ?"

Bilmediğimi söyledim. Dikimevi, Abidinpaşa'daymış.

Teşekkür ederek ayrıldım odasından. Birkaç gün içinde belki 4 yıllık öğrencilerin bile sahip olamayacağı kitapları elde ederek donanımı tümlemiştim.

Bir hafta sonra Harita Umum Müdürlüğü yayını olan Sistematik Jeomorfoloji kitabını da alacak, kolleksiyonum varsıllaşacaktı. Bu , lüks kağıda basılmış, harika hava fotoğraflarıyla bezeli Avrupai kitap coğrafya dersleri verirken liselerde, en çok yararlandığım kaynak eser olmuştur.

…….

İzbırak Hocamın dersleri nasıl geçiyordu ?

Doktorasını Almanya'da yapmıştı. Alman jeomorfoloji literatürünü biliyordu, fakat Alman ekolüne bağlı değildi. En doğru bilgi nereden sağlanabilir, bize onu veriyordu.

Onun derslerinde tek bir dakikanın gereksiz sözlerle geçtiğine tanık olmamışızdır. Dersi öyle bir canlılıkla işlerdi ki, can sıkıntısı, uyuklamak…mümkün değildi.

Türkiye'de gezdiği, incelediği yerler…Kendisini konuk eden insanlardan duyduğu sözler… Dersin uygun bir yerinde kullanırdı. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin tüm ciltlerini okuduğunu, pek yararlandığını anlatırdı.

Almanya'da eğitim…Sınavlarda ciddiyet…Asla ve asla bir hocanın en yakınına, akrabasına **''torpil''** yapmaması…

Almanya'daki öğrencilik günlerini özlemle anlatırdı. İnsan elinin, çalışmanın bir yöreye kattığı üstün değerler, toplumun yararına sunulması…Fakat sözünü bağlarken , karşımızda bir Türkiye sevdalısını görürdük: *'' Evet, şuurla Avrupalı çok şeyi değiştirmiş, ulaşımı kolaylaştırmış, refah seviyesini yükseltmiş, iklimin menfi tesirlerini müsbete çevirmiştir ama, bizim ülkemiz, bizim Anadolumuz, Trakyamız dünyanın en güzel, gelişmeye, kalkınmaya en müsait coğrafi mevkiinde yer almaktadır."*

……

‘’ Bir komşumuz eşime demiş ki, elektrik faturanız çok yüksek geliyordur. Görüyorum, ışığı yanık bırakıyorsunuz.”

Hayır. Boş yere yanmıyor o ışık. Reşat Bey, meslek yaşamının en önemli ürünü olan bir **COĞRAFYA TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ** hazırlamaktadır.

Burada geniş kültürü, yurt incelemeleri, Osmanlıcaya vakıf olması, Almancayı, Fransızcayı iyi bilmesinin yararı olmuştur. Fakat enstitülerin, ekiplerin altından kalkamayacağı zor bir iştir ciddi sözlükçülük. Reşat Bey bunu başarmıştır:

Fiziki coğrafya terimleri…

Beşeri Coğrafya terimleri…

Ekonomik coğrafya terimleri…

Siyasi coğrafya terimleri…

Kartoğrafya , haritacılık terimleri…

Ülkeler coğrafyası terimleri…

‘’ Eşim komşuya demiş ki, ‘ Bizim Bey, sabahlara kadar çalışıyor, bir sözlük hazırlıyor.”

Ankara’da özel bir basımevi kitaplaştımıştır bu dosyayı. Fiyatı o günün koşullarında hiç de ucuz değildir : 40 TL. Ben, İç Cebeci ile Fakülte arasındaki yolu yürüyerek, öğlen yemeği yemeyerek, modaya uygun bir süveter gibi giysilere önem verip satın almadan, arttırdığım birikimle bu kitaba sahip oldum.

Coğrafya Terimleri Sözlüğü benim ufkumu açan, genişleten bir kitap oldu. Her terimin kökeni açıklanmıştı. Hangi dilden gelmiş, ne gibi değişiklikler geçirmişti? Bu nedenle etimolojik bir değer de taşıyordu.

Kitaplara duyduğum ilgi kimi arkadaşlarımı şaşırtıyor, kimileri de alaycı sözlerle küçümsüyorlardı. Ben onlara hiç aldırmadım. Madem ki, bu kitabı edinmişim, içindeki bilgileri tümüyle belleğime yerleştireceğim.

Nasıl bir yol izledim ?

Her gün bir harfin maddelerini okuyor, küçük kağıtlara yazıp onları, cebime koyuyordum. Otobüs yolculuğunda, öğlen yemeğinde, ders arasında çıkarıp bakıyordum. Yinelemenin en iyi öğrenme yöntemi olduğunu böyle anladım.

Ayın ilk günü A harfiyle başlıyor; ayın son günü Z harfinin maddeleriyle bitiriyordum.

Bir süre ara veriyordum. Sonra Z’den A’ya doğru okuyordum maddeleri…

Bir coğrafi terim Arapça mı, Farsça mı, Portekizce mi, Sırpça mı? Artık biliyordum.

Bilgi güçtür. Öğrendikçe, bilgilendikçe özüme güvenim artıyordu.

Bu sözlüğün yararını daha sonra girdiğim sınavlarda görecektim. Zaman zaman başarısız olsam da, eğitim enstitüleri için açılan coğrafya öğretmenliği sınavında da, üniversite coğrafya asistanlığı sınavında da sorulara verdiğim yanıtlarda, daima bu sözlük imdadıma yetişmiştir.

…….

İçcebeci Şen Sokak'ta oturuyordu ağabeyimgil. Yağışlı bir sabah evden çıktım, yola düştüm. Önümde bol, kara pardesülü , şemsiye taşıyan bir adam yürüyor. Tanır gibiyim. Kimdir? Dikkatle izleyince anladım. Reşat Bey Hocam. Demek komşuyuz. Bahçesinde pek çok fidan, ağaç, çiçek olan bir evi vardı. Oradan çıkıyor, taa aşağıya, ana caddeye dek yüyüyor, bir taksi çevirip biniyor, Fakülte'ye ulaşıyor.

O gün öyle geçti.

Dersinin olduğu bir gün, sabah erkenden hazırlığımı yaptım.Saat 10'da başladığına göre dersimiz, Reşat Bey 9 'u çeyrek geçe evinden çıkabilir. Düşündüğüm gibi oldu.

Yaklaşıp *''Günaydın Hocam,"* dedim.

'' Ooo, günaydın evladım. Sen de mi buralarda oturuyorsun ?"

Hukuk öğrencisi olan, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde memur Yücel ağabeyimin evinde kaldığımı anlattım. Caddeye doğru yürüdük. Bir taksi çevirdi.

'' Gel bakalım, birlikte gidelim Fakülte'ye," dedi.

Daha önceden çizdiğim bir şekil vardı. Göre'nin Ballıkaya'sı. Altta volkanik tüf katmanları, üstte bazalt kaş (korniş). Kuruboyayla renklendirmiştim.

'' Ben biliyorum o yöreyi. Gezdim.İlginç… Demek sen o yörenin çocuğusun," dedi.

Anlattım Göreli olduğumu. Babamın köyümüzde öğretmen olduğunu…Çizdiğim şekli beğendiğini anladım. Mutlu oldum. Elinde tutup, inceliyordu kağıdı.

'' Güzel çizmişsin. Fransızcanı geliştir de, seni Avrupa'ya gönderelim," dedi.

Bu sözü duyan 17 yaşındaki çocuk-genç ne duyumsar ? Gönlüm kanatlandı.

Fakülte'nin önünde taksiden indik. O sırada kimi arkadaşlar gördüler bizi.

'' Hayrola! Hocanın tuttuğu taksiyle mi geldin ?"

'' Seni yağcı seniii! ''

'' Otobüs parasından kurtuldun haa ! '' (Pasoyla bilet 25 kuruş idi) .

Yukarı çıktık. O odasına girdi, ben Tarhan Dersanesi'ne…

……..

Reşat İzbırak'ın etkilemediği öğrenci yoktur dersem, bir abartı sayılmamalıdır . Her öğrencinin Onunla ilgili bir anısı kesinkes vardır. Derste, ders dışında, arazi incelemelerinde, seminer ya da bitirme tezi sunumunda…

4 yıl boyunca, Reşat Bey'den değişik fiziki coğrafya dersleri aldık:

- Bitki Coğrafyası,

- Hava Kütleleri Klimatolojisi,

- Arazi İncelemeleri, Hazırlık,

- Türkiye Jeomorfolojisi…

1968'de öğrenciliğimiz sona erse de ben, yaptığım geziler sırasında Hocama, gittiğim her yerden kartpostal göndermeyi sürdürdüm.

Son olarak 6 Şubat 1978 günü yapılan Fırat Üniversitesi Coğrafya Asistanlığı sınavında Reşat Bey, jüri başkanıydı. Daha önce Elazığ'da yapılan sınavlar malum saldırgan güruhun fanatik davranışları yüzünden iptal edilmiş ve Ankara'da yeniden yapılmasına karar verilmişti. 1964'ün asistanları Özdoğan Sür, Erdoğan Akkan, Ayhan Onur Sür artık aynı unvana sahip profesör idiler. Onlar da jüri üyesi.

Bu sınavı kazandığımı 3 gün sonra öğrendim. Reşat Bey'i odasında ziyaret ettim. Yaşlanmıştı, yorgundu. Fakat gözleri sevinçle parlıyordu. Elini öptüm. Beni kutladı, başarılar diledi, doktora tezimin alanının neresi olacağını sordu. Anlattım. Orta Kızılırmak Havzası, Nevşehir-Avanos-Ürgüp…Neye gereksinim duyarsam kendisine bildirmemi istedi.

'' Taa 1964'te odama, buraya gelip kitaplarımı istediğin hafızamda canlandı. Sana Jeomorfoloji Tatbikat Atlası adlı yayınımı hediye edeyim. İşine yarayacaktır," dedi.

Ortaokul, liselerde öğretmenliğim sırasında izleyemediğim dergilerde de çok sayıda makaleleri yayımlanmıştı. Bünyan, Kayseri Bağevlerinde yaşam, teknik bir bilim olarak jeomorfolojinin önemi ve jeomorfologların ülke kalkınmasındaki yeri…

O makalelerin ayrı basımlarını da bana armağan etti, tek tek, hiç erinmeden, titreyen elleriyle, yine o işlek yazısıyla imzalayıp.

Teşekkür ettim. Bizleri yetiştiren, meslek kazandıran, hep olumlu izlerle belleğimizde olağanüstü değerde yeri olan hocamla vedalaştım.

Bu, onu son görüşüm oldu.

DTCF'yi ziyaret etmeyi sıklaştırdım. Çünkü doktora tezimi hazırlamağa başlamıştım.

Fakat artık Reşat Bey'in odası kapalıydı. Başka bir öğretim elemanına verilmişti.

Emekli olduktan sonra, İstanbul'a taşınıp yerleşmişti.

Bir oğlu hekim idi. 12 Kasım 1998 günü, Hocam, 87 yaşındayken fani dünyadan ayrıldığını öğrendik.

Prof. Dr. Reşat İzbırak, soyadı gibi iz bırakmış bir öğretim üyesiydi.

Sevecen, babacan, ilgi gösteren örnek bir eğitmen…

O'nu rahmetle, minnetle, derin özlem duygularıyla anıyorum.

…… *30 Ocak 2021, Diyarbakır*

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Prof. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Prof. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA
Dr. Öğr. Üyesi Cemil ŞENEL

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştiriliş olarak teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakteriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Kooperatif Postası

KARINCA

Kasım 2022 Yıl: 89 Sayı: 1031 ISSN: 1300-1450

Hiçbir meyve, olgunlaşmadan tat vermez

9 771300 145005

CÜMBEZ AĞACI :
Tarihi Cümbez ağacının Katedral İnşa Edilirken Dikildiği ve Dolayısıyla 700 Küsür Yaşında Bir Anıt Ağaç Olduğu Tahmin Edilmektedir.